Paradox ’80, supliment „Forum studenţesc” editat în colaborare cu Cenaclul de literatură ştiinţifico-fantastică „H. G. Wells” al Casei de cultură a studenţilor din Centrul Universitar Timişoara, noiembrie 1980.

PARADOX ’80

S U M A R

(* * *) – Gânduri la o primă ediţie jubiliară
MARIUS MORARIU – Iluzorie siguranţă, conservatorismul
LUCIAN PETRESCU – O nouă istorie a unei noi umanităţi
SAUL BELOIA – Un roman al personajelor
(* * *) – Cu criticul Dan Culcer despre literatura S.F.
MARCEL POP-CORNIŞ – Leviatanul modern: o temă a literaturii americane S.F.
LUCIAN IONICĂ – Fantezie şi naivitate în literatura de anticipaţie
MIRCEA ŞERBĂNESCU – Baladă spaţială
LUCIAN PETRESCU – Cameleon
RADU PINTEA – Reper 007 (fragment)
MARIAN MELINTE – Acuarelă
VOICU DAVID – Abia tangent
DANIEL VIGHI – Literatura S.F.
GHEORGHE SECHEŞAN – Semnul licornului
ADRIAN ROGOZ – Anticipaţia, un gen imposibil?
MARIUS MORARIU – Micul ecran „riscând” calitatea
FLAVIUS ŞURIANU – … DESPRE HAOS

GÂNDURI LA O PRIMĂ EDIŢIE JUBILIARĂ

În cei opt ani de la întâia Consfătuire naţională a

cenaclurilor studenţeşti de literatură s.f. (1972, din iniţiativa cenaclurilor „Solaris”. „H.G. Wells”. „H. Coandă”), cele nouă manifestări de acest fel s-au constituit în tot atâtea platforme succesive şi din ce în ce mai înalte, cuprinzând orizonturi tot mai largi, mai incitante. Pledoaria consfătuirilor a vizat întotdeauna calitatea literară a acestui sector de literatură, controversat de majoritatea criticilor, dar în atenţia necontenită şi în preţuirea masei de cititori. Mai de-a dreptul sau mai învăluit. Întotdeauna, s-a pus accentul pe analiză şi spirit critic, exigenţa fiind însă aşezată în interferenţă nemijlocită cu spiritul emulativ şi cu perspectiva.

Inclusă de regulă în literatura cu adresă tinereţea, literatura s.f. e îndrăgită de toate vârstele şi uneori luată toarte în serios pentru mesajul ei de pare, pentru continua avertizare; a pericolului de război, de distrugere la proporţii universale şi totale. Dincolo de jocul fanteziei şi al anticipaţiei, această literatură pe cât de acceptată şi acceptabilă, pe atât de respinsă, nu se află în afara rosturilor şi menirii literaturii în ansamblu. Ea nu este constituită din rătăciri interstelare, la mare depărtare de frământările eroice şi dramatice ale Terrei. ci, profund angajată – ca orice latură a literaturii şi artei – ea îşi propune temele specifice, la fel cum o tace – ca să dăm un exemplu – literatura de inspiraţie istorică. Deosebirile se nasc din tematică şi din spirit militant cu privire la evoluţia umană.

Suntem mai datori ca oricând să încercăm să descifrăm devenirea omenească în istoria viitorului şi să nu renunţăm la strădania de a proiecta fiinţa umană în întregul ei dat psihologic şi senzitiv în acel timp evolutiv care va urma în mod necesar şi logic exploziei ştiinţifice şi tehnologice a acestui sfârşit de veac şi de mileniu. Mai amplu şi mai pregnant decât celelalte genuri literare, literatura s.f. şi-a asumat misiunea avertizării permanente la primejdia pe care o reprezintă utilizarea în unele cazuri

– a descoperirilor ştiinţifice în scopuri războinice şi de distrugere în masă. În acest fel, această literatură capătă o dimensiune revoluţionară, aşezându-se în rândul celor ce luptă pentru pace, pentru dezarmare şi pentru abolirea forţei şi violenţei în relaţiile dintre oameni şi dintre popoare.

Evident, literatura s.f. are limbajul ei propriu, un bagaj de mijloace artistice caracteristice, cătând modalităţi specifice de a se debarasa de balastul tehnicist, al expresiei exacerbate, uscate de nuanţele şi culorile care abundă în alte sectoare ale creaţiei literare. Expresia literaturii s.f. nu poate fi înţeleasă în afara motivelor de bază ale scrierilor respective; ea trebuie să vorbească în termeni proprii, aşa cum literatura istorică – pe care o mai luăm o dată ca exemplu – foloseşte limbajul arhaic sau arhaizant tocmai pentru a deveni mai veridică şi convingătoare.

Sunt acestea teme ale Consfătuirii a X-a, poate cea mai înaltă platformă atinsă până acum, ea fiind aceea de unde putem vedea încă mai departe şi încă mai clar obiectivele noastre fundamentale.

ILUZORIE SIGURANŢĂ – CONSERVATORISMUL

Marius Morariu

În „Istorii insolite”, Ov S. Crohmălniceanu cultivă o literatură speculativă („Să le lăsăm măcar libere toate facultăţile speculative”, p.30), abordată din perspectiva unui ironism de bună factură, cu adânci implicaţii. Acest ironism „ondulatoriu”, ce constituie coloana vertebrală a cărţii, acoperă întreaga gamă de tonalităţi, de la satiră la umorul tragic, armonizând în mod optim cu accentele grave din subtext.

Se reuşeşte astfel imprimarea unei atmosfere unitare, însă suficient de elastice pentru a se „mula” succesiv în jurul coordonatelor fiecărei povestiri. Se poate afirma chiar că textele sunt organic constituite într-un tot indivizibil, care conferă, în mod sinergic, valoare literară superioară fiecărei dintre ele.

Sub „stindardul” paradoxalului sunt abordate câteva din temele consacrate ale s.f. -ului, cu convergenţă vădit apriorică: aplicaţiile contactului între civilizaţii aflate la nivele de dezvoltare diferite („N’ItsHJ-ul din stele”. „O singură greşeală”. „Tratatul din ia-Seutiof”). momentul de salt în cunoaştere? („Ceilalţi”, „Prima lecţie de geometrie”, Experienţa”, „Istoria generalizată a unei legi”), neputinţa socială de a înlătura reversul progresului fr. lin capitol de istori*» lit era că” „La Winnipeg, unde nu ne vom întoarce niciodată”), criza individului supus impactului informaţional necontrolat (… Doamna Bovary în secolul? TX, X”), parabola de tristă parodiere a contemporaneităţii („< & recenzie ştiinţifică”. Roadele unei diplomaţii ohibKMsle „y

Situându-se în faza „romantică” a s.f. -ului. (OGhBÂS hiol cu rijjnanea. ştiinţei, autorul preferă abordarea unor probleme de opoun. moralerie>. În acest sens explorează atât fisurile din modul de escaladare a viitorului îndepărtat cât şi cele din modul de predare a „ştafetei” istmiuie.

Transplantând umanismul dajtiestrir contemporan într-un spaţiu temporal de o perspectivă mai mult sau mai puţin probabilă. autorul deniuuă/ limitele cunoaşterii şi adaptării umane. Astfel, cu o virtuozitate literară profesională, sunt exploatate toate posibilităţile de înfierare a tarelor civilizaţiei supraindustrializate, (… nu-şi puteau reprezenta neprevăzutul extrem decât – a o opoziţie simplistă: sus-jos: frumos-urât…”. p 41:… să măsurăm posibilităţile lor cu propria noastră mărginire?”.

Pr>o:... 6 o amâfi! şi să ne bizuim orbeşte pe experienţele noastre". p 86), Schiţând un retroportret al omenirii, autorul nu I; hp decât să ne ofere un tendenţios semnal de alarmă („... aceşti premergători, buhăind fără pic de imaginaţie, stângaci ca nişte miopi, printr-o lume rezumată la săracele „elatii ale gândirii al n-are". p 44)

Sesizabil de asemenea spectru determinismului iiivii de H'ăcpuât („– omenirea a avut mereu se nimeritul unui apel pertri ireni dintr-o zonă extraterestră". p. (i7)... e transpare din spaţiii! be ale textelor, contribuind la accentuarea gustului amar provocat de tnuos): ceiiunile „mascate" în viitorul nu oi mai îndepărtat

Din speculaţie în speculaţie se pot „traduce" 1 toate povestirile în limbajul temporal-spaţial al zilelor noastre, imprimând astfel avertismentelor intrinsece adâncimi grav-terifiante

Demnă de a fi semnalată drept cea mai „coaptă" idee s.f. din această carte, mi se pare a fi ideea lumilor paralele, simultane dar cognoscibile într-un singur sens.

Ca o concluzie, se desprinde ideea că acest veşnic „să privim lucrurile cu o elementară prudenţă" nu este întotdeauna de cel mai bun augur.

Ovid S. Crohmălniceanu – Istorii insolite, Ed. Cartea Românească, 1980.

O NOUĂ ISTORIE A UNEI NOI UMANITĂŢI

Lucian Petrescu

Între atât de rarele şi, firește, atât de aşteptatele

apariţii ale colecţiei prezente, romanul apărut în 1980 „Aşa s-a născut o insulă” al scriitorului francez François Clement atrage atenţia printr-o amplă sohoili Tix: a cititorului de science-fiction”, obişnuit de o mare listă a literaturii sus-numite cu alte voluptăţi mai mult sau mai puţin intelectuale; bunăoară, roman parabolă, alcătuit pe de altă parte după toate legile utopiei (şi astfel roman politic şi literatură de avertisment). roman ce încolţeşte conştiinţa şi memoria cititorului (de bună credinţă şi totodafă. ceea ce complică din nou lucrurile un fel de „proes verbal” rr, immos (după o lege fireşte reductibila»; un monolog pentru pretextul unei istorii filogenice – o „nocă” istorie amie noi umanităţi alcătuită adime şi condusă de legile „Insulei”, de astă dată nu – fparadis” cântai ciarcă-a lui \ce. Personajul conştient (şi astfel indirect creator) al acestei lumi, un european excepţional supravieţuitor al cataclismului declanşat de însăşi conştiinţa celor de o seamă cu el. Împreună cu câteva sute de „necivilizaţi” populează această Insulă a naufragiaţilor. În fond, părintele noii istorii este un fost handicapat al celei vechi: brutala trecere în noua lume, sărăcită dementţial de transfigurările omeneşti şi literare ale posibilei descrieri de grozăvia umanităţii ucise, de câteva milioane de ori într-o secundă”, şi Istoria reconstrucţiei, cu fina obs) ei «! – ţie a oiali» citătţii bunurilor şi groselilor ci: wiliexaf. iei (în speţă europene); în permanentă luptă cu multmieu (aceea abia formată a supravieţuitorilor fortuiţi) în tendinţa de întoarcere la origine, permanentul contact mit-istorie, mai puternic în aceste timpuri de nepregătită i-o-creere, şi în sfârşit pixeţa în această microclime de reîncepere a aceloraşi situaţii de bestialitate şi dezechilibru în care ar fi încolţit noua sămânţă a distrugerii, iată o „istorie” la care eroul ei, după ce a fost vinovatul „apocalipsei” şi a trebuit să spăşească ritualul iertării, într-o reîncarnare a sacrului şi el definitiv în ruină după ceea ce nu mai era umanitate, legată prin legi absurde de Insula singurilor oameni, a devenit ce) ce legiuieşte drumul tuturor către acea fericire atât de diferit

intuită chiar de ei puţini ce îl vor asculta. Nu numai atât. ca simplu, şi poate nicidecum „ales” printre oameni, a ridicat conştiinţa la nivelul conducerii acestei noi lumi, astfel putând povesti totul în vremea în care nu mai însemna decât „cel dintâi” pentru cei ce ştiau trăi în continuare.

Romanul, în fine, este o vie atenţionare, mesajul au este indubitabil, ca şi oroarea exitu Fii c-aor vii între cadavrele „ataci. sânului: avertismentul, plin de responsabilitatea actului scriitoricesc fiind de o tulburătoare elocvenţă în paginile istoriei unei: lumi noi). Itime care nu trebuie să se creesse pe ruinele celei vechi, pe ruinele istoriei umanităţii în care ne-am obişnuit să ne intitulăm în parte, cu mată mândria condiţiei universale de om – „NOI”.

François Clement – „Aşa s-a născut o insulă”, Ed. Univers, 1980.

UN ROMAN AL PERSONAJELOR

Saul Beloia

Pe cât poate mai mult o lucrare literară să încreţească a mirare fruntea cititorului, pe atât ea se aseamănă mai mult cu cea a domnului Edward Page Mitchell: Pentru că – doctori, profesări, prinţii oameni de ştiinţă, cercetători, oameni simpli – vameşi, marinari, preoţi, comercianţi, ba, încă, personaje biblice şi istorice şi chiar întreg arsenalul de încornoraţi de dincolo de hotarele luminii zilei – populează registrul caracterologic al schiţelor şi povestirilor ce constituie volumul „Omul de cristal”.

În maniera sa originală, autorul se lasă purtat în timp în urmă cu un secol pe aripile fanteziei şi, dintr-o perspectivă olimpiană, pe care o are asupra societăţii acum contemporane sieşi, crează. prin cele douăzeci şi şapte de povestiri" tot atâtea imagini – frescă ale societăţii americane, a celei de pe Mâine, în special, a secolului al XVIII-lea şi al XIX-lea

Mai sus-amintitele categorii de personaje se mişcă sub îndrumarea unui condei consacrat, care nu mai e nevoit să intervină în vreun fel deosebit de acela de a tace personajele să vorbească şi să acţioneze, se mişcă, aşadar, pe aria a trei coloane ideatice, şi anume: a) idei tehnice şi tehnicioase, nu de cele mai multe ori cu preafericite uzanţe practice şi aici am amintit fără a intra în amănunte, „Tahipompa – o demonstraţie matematică". „Spectroscopul de suflete". „Omul cel mai înzestrat din lume", ultima, un discret şi bine intenţionat semnal de alarmă vizând, dacă nu viitorul tehnicii electronice, atunci pe cel al omenirii: b) ideii ţinând de patrimoniul filosofiei, se revarsă în lucrări ca: „Şobolanul drăcesc", „Schimb de suflete", „Cazul gemenilor" D" oW etc. e) un al treilea bloc ideotic, cel mai pitoresc din volum – cel al „celorlalte" iuci. care permite autorului o abordare curajoasă şi întreprinzătoare – călătorii în timp „Ceasornicul! care merge de-i îndărătelea": o poveste s.f. psihologică – „Umbra ce apăsa asupra gemenilor Fancher"; o parodiere a biblicei călătorii a lui Noe – „Povestea potopului"; O ascuţită critică, cu dublu tăiş, la adresa cnwtintslor obscure în geniile întunericului şi a. societăţii venale în care trăieşte autorul se prefigurează cu fină discreţie şi umor de calitate în povestirea. Peştera hohoticilor".

O altă ordine de idei dezvăluie faptul că multitudinea de subiecte abordate nu tace decât să-l slujească pe autor, permiţându-i ca în lucrări de mică anvergură să-şi expună întreaga varietate de tipuri umane admirabil realizate şi conduse în acţiune, aspect care nedublat magistral de o

înclinaţie spre amuzament, înspre latura hazlie, comică. a lucrărilor, autorul ştiind. totuşi. la momentul oporli. n să devină ironic, critic. caustic. („Corabia legendară”, „Ultima călătorie a goalelei Iuda Iscarioteanul”, „Cumplita călătorie a» Broaştei «” „Peştera hohoticilor” etc.)

Admirabila galerie de tipuri umane realizată tinde să-şi adjudece şi celelalte merite ale lucrării, sub ochiul puţin neatent al unui cititor grăbit şi acest lucru, neobservat, îi poate încreţi fruntea, mai mult sau mai puţin a mirare.

Astfel, s-ar simţi lezat în meritul său acel aspect, admirabil, al recreării stilului celui ce a fost Edgar Allan Poe, creatorul aero-cosmonautului Hans Phaall. Oare antica mumie egipteană – reînviată – nu-şi află o reprezentare demnă de comparaţie în „Omul fără trup”?

„Omul de cristal” dă o lecţie de modestie science-fiction-ului, arătându-i o latură liniştită, calmă, aproape bătrânească, fără aruncări în spaţii cosmice, lipsită de tehnici ale viitorului, fără personaje epopeice într-o scriitură simplă, însă bine stăpânită.

*) Edward Page Mitchell – „Omul de cristal”, Editura Univers, Bucureşti, 1980.

CU CRITICUL DAN CULCER DESPRE LITERATURA S.F.

— Este binecunoscut interesul pe care-l acordă revista „Vatra” literaturii s.f.: am auzit întotdeauna cuvinte de elogiu la adresa calităţii selecţiei a ceea ce publicaţi. Ce ne puteţi spune nou, tovarăşe Dan Culcer, în domeniul de activitate al revistei?

— Selecţia noastră este, din păcate, determinată uneori de spaţiul de care dispunem (pe număr): 5 – 6 pagini de manuscris dactilografiat. Noroc că producţia s.f. fiind mare, s risî adesen pentru masit. /me de specialitate, cantitatea de proză scurtă ne oferă posibilitatea – le-a iâe-e texte de u calitate corespunzătoare Dacă ar fi să – \proeic? rever\ ele de „ar dispunem în portofoliul redacţional (proză românească şi traduceri) pot afirma a avem cu ce alimenta rubrica încă vreo câţiva,» ni.

Up altfel, contrar impresiei pe care doreşte să o impună „Săptămâna”. if-\-ista „V: intra” se ocupă şi cu allevy de „a* cu literatura science-fiction se ocupă. deri inclusiv de istoria României <şi a Transilvaniei în special) Tocmai pentru că avem cu ce alimenta rubric a de s.f. ne-am gândit să – ercei-Sm posibilitatea de a edita un volum selectiv de proză s.f., pe care să-l oferim cititorilor pasionaţi ai acestui gen literar Pentru a şti pe cine ne putem baza pentru a stabili adună. tirajul unui volum care ar putea avea 200 – 250 de pagini, ne adresăm pe această cale tuturor membrilor cenaclurilor s.f. din ţară. solicitându-le precomenzi sub forma unor epistole către redacţie în care să precizeze câte exemplare ar cumpăra ferm. La timpul potrivit vom da şi alte amănunte cu privire la conţinutul volumului. Sigur este că el va cuprinde povestiri ale unor autori români, cu sau fără volume, precum şi ale unor autori străini dintre maeştrii genului, dintre cele publicate în revistă. dar, mai ales, necunoscut publicului în versiune românească.

— Cum apreciaţi consfătuirile naţionale ale cenaclurilor studenţeşti de literatură s.f.?

— Consfătuirile, ca toate întâlnirile de acest gen pot fi un bun prilej de bilanţ. Aş fi bucuros să particip la cea de la Timişoara. Încredinţat că depăşirea amatorismului în direcţia accentuării literaturităţii textelor trebuie obţinută printr-o dezbatere, care, ţârâ să ocolească Hnalixa ideilor

s.f., să evoce cu mai multă intensitate necesitatea calităţii estetice în literatura s.f., adică a unei tehnici narative care să capteze fiiitorii dincolo de insolitul ideii, să îngăduie orientarea spre o problematică se –, lalî – de tipul distopiilor – în care văd împlinirea rolului social al a-testei literaturi mai aproape de Voltaire. Swift. I-Iuxl-l». t. radbury. Clarke sau Lem decât de „space-opera” sau alte forme de paraliteratură de colportaj.

LEVIATANUL MODERN: O TEMĂ A LITERATURII AMERICANE S.F.

Marcel Pop-Corniş

„Intraţi în balenă... Încredinţaţi-vă procesului evolutiv al lumii, încetaţi de-a mai lupta împotrivă-i, străduiţi-vă să-l acceptaţi, să-l suportaţi, să-l înregistraţi. Aceasta pare să fie formula pe care orice scriitor raţional o va adopta în cele din urmă”.

(George Orwell, Inside the Whale, 1939).

Dincolo de defetismul lui aparent, acest avertisment atrage atenţia asupra experienţei fundamentale a omului occidental, asupra condiţiei sale de „super Iona”, „claustrat într-un pântec de balenă”, cum zice Gaston Bachelard (Terre et Repos). Cu alte cuvinte, ni se indică principala temă care ar trebui să preocupe pe scriitorul occidental: confruntarea individului cu leviatanul social sau spaţial.

Mai mult poate decât în alte părţi, literatura americană ilustrează pregnant această confruntare. Am putea afirma că întreg romanul postbelic stă sub semnul tutelar ai eposului melvillian. Moby Dick. O mărturiseşte Norman Mailer, bunăoară: „Cei goi şi cei morţi este

influenţată în chipul cel mai evident de Moby Dick... Eram convins că toată lumea remarcase acest lucru. Aveam un Ahab în ea şi presupun că muntele era balena albă", într-adevăr, obsesia fundamentală a noului roman american rămâne aceea a spaţiului copleşitor şi a varietăţii infinite a vieţii sociale: adică obsesia confruntării cu leviatanul spaţial şi social, ambele pregnant întrerupte de America. Acest roman continuă să fie o aventură – adesea disperată – a cuprinderii totale, a explorării cantităţii şi varietăţii experienţei americane. Există astfel, pe de o parte, un roman al peregrinării «au călătoriei iniţiatice care tel mai adesea eşuează în cultul hedonist al mişcării şi experienţei în sine (vezi exemplul scriitorilor „Beat"); pe de altă parte un roman grav, gotic-ironic, descins parţial din Moby Dick sau Şarlatanul melvillian, care descrie confruntarea eroilor cu leviatanul social al Americii postbelice, cu lumea în pragul catastrofei nucleare. În primul caz putem vorbi de un nou picaresc american, în cel de-al doilea de un roman social-parabolic sau chiar de un roman ideologic, care includ între formele lor şi literatura S.F. Societatea americană postbelică este adesea descrisă în termenii unui Infern dantesc ori a unei, Jtinii – ca – vas-de-război" (meta-tm-a „T" i „Hlinna din Jacheta» W>Ş Ş? ute, un roman al peregrinării «au călătoriei iniţiatic* care cel mai adesea eşuează în cultul hedonist al mişcării şi experienţei în sine (vezi exemplul scriitorilor „Beat"); pe de altă parte un roman grav, gotic-ironic, descins parţial din Moby Dick sau Şarlatanul melvillian, care descrie confruntarea eroilor cu leviatanul social al Americii postbelice, cu lumea în pragul catastrofei nucleare. În primul caz putem vorbi de un nou picaresc american, în cel de-al doilea de un roman social-parabolic sau chiar de un roman ideologic, care includ între formele lor şi literatura S.F. Societatea americană postbelică este adesea descrisă în termenii unui Infern dantesc ori a unei „lumi-ca-vas-de-război" (metafora melvilliană din Jacheta albă sau Billy Bud): vezi romanele lui Norman Mailer, Saul Bellow. Joseph Heller – mai ales Articolul 22, al ultimului, o descindere orfică în infernul

oraşului şi militarismului. Sau ni se oferă peisaje devastate, cotropite de deşeuri, un fel de peisaje lunare (ca în Kabbit Ke-dux de Janis Armstrong sau în unele cărţi ale lui Brautigan, Barthelme. Vonnegut) în care domnesc dezordinea, disoluţia, entropia (titlul unei naraţiuni de Barthelme). Dar metafora leviatului social poate fi întâlnită mai ales în noul roman S.F. (Isaac Asimov, Ray Bradbury, Kurt Vonnegut, Roger Zelazny, etc.) ce recurg la formula eposului (fie el şi ironic) pentru a proiecta viziuni coşmareşti ale prezentului, explorând miturile ideologice şi poncifele sociale din istoria acestui veac.

Din păcate, nu întotdeauna critica americană a intuit profunzimea mesajului acestor scriitori S.F... subestimând semnificaţia speciei. Motiv pentru care Vonnegut, bunăoară, a respins adesea încadrarea sa în această specie („Sunt de multă vreme locatarul înghesuit al unui sertar de fişier etichetat „literatură ştiinţifico-fantastică" şi aş vrea să scap din el"), considerând-o o simplă formulă inventată de critici din comoditate. Definiţia literaturii S.F. est. e încă incertă, adesea formulată în termeni negativi. Dar de curând semnificaţia ei a început să depăşească chiar şi popularitatea de care s-a bucurat în rândul cititorilor Ea a devenit pentru mulţi specia preferenţială, singura capabilă să răspundă plenar „la toate problemele torturante şi fără de speranţă ale prezentului... cu douăzeci de ani înaintea tuturor" (Isaac Asimov), şi să se adapteze rapid la noua epocă tehnologică, dominantă de „galaxia Marconi" a mijloacelor multimedia. De aici şi splendida pledoarie pentru scriitorii S F* (pe care o face protagonistul romanului Fii binecuvântat, domnule Rosewater de Kurt Vonnegut), adevăraţii exploratori ai prezentului şi viitorului, care văd lumea cu înţelepciunea unor filosofi melvillieni:

„Vă iubesc, afurisiţilor... Sunteţi singurii pe care-i mai citesc. Sunteţi singurii care catadicsiţi să vorbiţi despre schimbările cu adevărat teribile ce se petrec în

jurul nostru, singurii destul de zănateci ca să ştiţi că viaţa-i o călătorie spaţială, şi nicidecum una scurtă ci una care-o să dureze milioane de ani. Sunteţi singurii care aveţi destul curaj ca să vă pese cu-adevărat de viitor, ca să luaţi seama la ce ne fac marile şi simplele idei, teribilele neînţelegeri, erori, accidente, catastrofe. Sunteţi singurii destul de smintiţi ca să agonizaţi din pricina timpului şi a distanţelor fără limite. a misterelor nepieritoare, a faptului că tocmai acum hotă-râm dacă, de fapt, călătoria noastră spaţială din următorul miliard de ani ne va purta spre paradis sau infern".

Ca atare literatura S.F. nu este „evazionistă", nu este „fantastică" sau „fantezistă", cum precizează şi Kingsley Amis în New Maps of Hell (Noile hărţi ale iadului): căci, în vreme ce scriitorul fantezist beneficiază de libertăţi aproape nelimitate în ceea ce priveşte manipularea adevărului şi „suspendarea neîncrederii", scriitorul S.F. trebuie să-şi întemeieze proiecţiile imaginare pe principii ştiinţifee şi pe o viziune realistă, anticipativă.

Pe de altă parte, literatura S.F. nu (mai) este o simplă literatură de idei (de popularizare), opusă Literaturii de tip jamesian, să zicem aşa că în celebra polemică între Henry James şi H.G. Wells; atunci, la începutul secolului. Wells putea să combată formula romanului psihologic, arătând că dacă pentru James „literatura, ca şi pictura, este scop în sine, pentru mine ea este mijloc. ca şi arhitectura", subordonată „mesajului social" Între timp, însă, ideile, mesajele, semnele realităţii, au devenit intim legate de experienţa indivizilor, parte integrantă a existenţei lor, astfel încât mai vechile distincţii între o „literatură a experienţei" şi una a „ideilor" sunt anacronice. Dimpotrivă, asistăm azi la o estompare a diferenţelor de gen, la o fuziune creatoare a formelor într-un fel de literatură „totală" care să fie o amplă „critică a vieţii". Cărţile (însuşi termenul de roman devine riscant) lui Barth, Barthelme, Pynchon, Brautigan, Ray Bradbury (în S.U.A.) sau Kingsley

Amis în Anglia, au o înfăţişare compozită, fiind alcătuite din textele cele mai diverse (de la confesiune autobiografică, la document, fantezie ironică, basm parabolic, sau naraţiune S.F.) într-un dialog deschis, intertextual. În romanele lui Vonnegut, bunăoară, naraţiunea propriu-zisă este întreruptă de proiecţii S.F. fragmente de roman utopic sau anti-utopic care amplifică sensurile naraţiunii princip ale: totodată majoritatea au un raisoneur (Kilgore Trout, scriitor S.F. cu operă bogată, dar complet ignorată de public şi critică) ale cărui intervenţii pe parcursul romanului sunt revelatoare, adevărate epifanii ale lumii moderne: tot atunci în romanele aparent S.F. (Player Piano, de pildă), Vonnegut introduce un realism minuţios care face din oraşul simbolic Uium o ilustrare a oricărui orăşel provincial din America contemporană. „Presupun – afirmă Vonnegut în legătură cu Pianul mecanic – că am scris un roman despre viaţa reală, despre lucrurile care nu puteam să nu le văd sau să nu le aud în Schenectady, un oraş foarte real, dar transfigurat tragi-grotesc”.

Pe de altă parte, noua literatură S.F. nu mai este utopică în sens wellsian, adică naiv-melioristă sau mesianică, ci realistă şi anti-utopică, descriind spectacolul dramatic al compromiterii vechilor valori, parodiind, demitizând idealismul visului american care, cum zice Vonnegut, „s-a întors cu burta în sus, s-a înverzit la faţă, săltând la suprafaţa murdară a cupidităţii nelimitate, s-a umflat de gaze şi a pocnit în soarele amiezii” (Fii binecuvântat, domnule Rosewater). Noul roman american pune în evidenţă, cu mijloace adesea ostentative, antifaţa visului american al inocenţei şi societăţii umane perfecte: o societate leviatanică, coşmarescă, pândită de tensiuni şi căderi spectaculoase. În romanele S.F. acest profetism că catoiagic ia forme explicite tulburătoare: o societate a viitorului, dominată de formele vulgarizate ale mass-mediei şi în care poliţia pompierească hăituieşte cărţile şi pe posesorii lor („Este o meserie foarte frumoasă – declară

protagonistul – Luni îl arzi pe Miller, marţi pe Melville, vineri pe Faulkner, îi arzi până la cenuşă, şi pe urmă arzi şi cenuşa. Aceasta este deviza noastră" (Ray Bradbury – Fahrenheit 451); o lume coşmarescă subordonată trusturilor. tehnologice şi maşinilor în Pianul mecanic, sau o lume înaintea catastrofei finale de care profită promotorul unor noi mituri şi religii eshatologice, Bokonon în Leagănul pisicii, sau în care Maladii, „cel mai bogat american – şi un dezmăţat notoriu" (anticipare a lui Eliot Rosewater) încearcă să joace un rol naiv de salvator – Sirenele de pe Titan, toate romane ale lui Vonnegut. Pentru a nu mai vorbi de epopeicul ciclu Fundaţia (Foundation) de lsaac Asâmov o impresionantă cronică galactică a măririi şi decăderii unui imperiu universal, a perioadelor sale de criză şi disoluţie! cu alte cuvinte ni se proiectează aici istoria umană la scară cosmică, leviatanul social la dimensiuni supra-galactice de „space-opera" (recent şi Ray B: adbury încerca acelaşi lucru într-un scenariu de film spaţial avându-l ca protagonist pe… Moby Dick).

Din toate aceste exemple (care se pot înmulţi) se poate constata cum literatura S.F., departe de a ocupa o poziţie marginală în literatura americană, a pătruns în straturile profunde ale prozei actuale, identificându-se adesea cu aspiraţiile tematice şi structurale cele mai îndrăzneţe, preluând funcţii ale romanului social şi politic, şi oferind o formulă de experiment romanesc total, de roman multi-media adecvată momentului actual de civilizaţie „post-gutenberghiană".

FANTEZIE ŞI NAIVITATE ÎN LITERATURA DE ANTICIPAŢIE

Lucian Ionică

Una dintre dorinţele perene ale oamenilor a fost şi este aceea de a cunoaşte cât de cât viitorul, de a şti ce urmează să se întâmple, mai aproape sau mai departe în timp. Este dovada unui optimism fundamental.

Literatura de anticipaţie, parte a literaturii ştiinţifico-fantastice, poate fi înţeleasă fie ca anticipaţie ştiinţifică – ceea ce implică două sensuri: anticiparea anumitor realizări ale ştiinţei, sau previziunea ştiinţifică, futurologia – fie ca modalitate literară.

Jules Verne este apreciat şi admirat pentru previziunile sale tehnico-ştiinţifice. Unul dintre urmaşii scriitorului arăta într-un interviu apropierea izbitoare dintre câţiva parametri (lungime, diametru. greutate) ai obuzului din celebrul roman „O călătorie de la Pământ la Lună" şi parametrii corespunzători ai pavei spaţiale „Apollo". Dacă aceste asemănări datorate fără îndoială hazardului, sunt admirate, acordându-li-se o importanţă mai mare decât cea cuvenită unor coincidenţe, e drept, interesante, cu atât mai mult sunt apreciate ideile sale novatoare: submarinul căpitanului Nemo. elicopterul, insula plutitoare etc. Nu puţini sunt acei care consideră că doar în această zonă tehnico-ştiinţifică se găseşte interesul şi justificarea literaturii S.F.

Omul a pus demult piciorul pe Lună: ne-am obişnuit într-atât cu gândul acesta încât am şi uitat ziua când s-a întâmplat pentru prima dată. Cum rămâne atunci cu acele povestiri şi romane care şi-au ales drept teritoriu sigur al fanteziei satelitul natural al Pământului? S-a răspuns de către alţi comentatori, dornici să salveze S.F.-ul de o falsă ameninţare, că nu mi anticiparea unei situaţii sau alteia rezidă valoarea sa: este vorba în primul rând de literatură, iar ea îşi are propria sa existenţă independentă de evoluţia imediată a ştiinţei şi tehnicii: drept exemplu a fost dat Cyrano de Bergerac a cărui operă „Statele Lunii. Statele Soarelui" se citeşte cu plăcere şi acum.

Nu o dată s-a adus în sprijinul ideii de mai înainte afirmaţia că viaţa este mai inventivă decât fantezia scriitorilor. Probabil că dreptatea este împărţită şi că stabilirea adevărului necesită o discuţie mai nuanţată.

Un fapt relativ recent, frapant pentru iubitorii literaturii S.F., demonstrează că raportul „realitate-fantezie" este mai complex şi că viaţa încearcă să reducă distanţa care desparte cei doi termeni. Mă refer atât la rezolvarea „problemei celor patru culori", cât şi la foarte interesantul articol semnat de Solomon Marcus, cu titlul arătat mai înainte, publicat în „Contemporanul" nr. 38 1980, subintitulat „o provocare adresată inteligenţei umane". Subliniez distincţia pentru că mi «e pare important să deosebim problema în discuţie de atitudinea unui reputat om de ştiinţă contemporan, faţă de ea şi implicaţiile sale, deoarece ambele au făcut obiectul a nenumărate anticipări literare. Rămâne de văzut în ce măsură se confirmă.

Fără a intra în amănunte, care pot fi găsite în articolul amintit, şi simplificând. este vorba de o problemă de matematică apărută în 1832 şi rezolvată de-abia în 1976 cu ajutorul calculatorului electronic. Dar cum?

„A treia provocare (la adresa rigorii matematicii n.n.), din 1976, pare însă cea mai scandaloasă, deoarece ea nu mai provine din natura gândirii umane, ci din utilizarea unui instrument pe care chiar omul l-a făurit, cu intenţia de a-l menţine mereu sub control; dar iată, tocmai acest control stătea acum sub semnul întrebării!" şi mai departe:

„În demonstraţia Appel-Haken nu ştim încă să sesizăm ideea care coagulează toate detaliile şi etapele; constatăm că se obţine răspunsul la problema culorilor, dar nu ne dăm seama ce anume se întâmplă şi face

demonstraţia să meargă”.

Cititorii literaturii S.F… cu mult timp în urmă. au fost puşi în gardă faţă de un pericol implacabil dar îndepărtat: momentul când inteligenţa artificială o va depăşi pe cea a omului şi omul nu o va mai putea controla pe deplin.

Iată că acest moment a venit mai repede decât ne-am fi aşteptat. Calculatorul s-a sustras omului, devenind – în problema celor patru culori – chiar şi pentru specialişti, o cutie neagră.

Ce se va întâmpla când nu vom mai putea stăpâni computerele, s-au întrebat plini de îngrijorare autorii de literatură S.F. şi, pornind de la relaţia matrice „stăpân-sclav” (Cum pot scriitorii de anticipaţie să construiască societăţi viitoare bazându-se pe asemenea relaţii învechite? Aş vrea să fie un non-sens.) şi-au imaginat sub o formă sau alta „revolte ale creierilor”, ale roboţilor, ale maşinilor computerizate, adevărate răscoale sau războaie sângeroase, din care noi oameni scăpăm. În cazurile cele mai fericite, doar prin distrugerea acestor unelte înzestrate cu raţiune electronică, pozitronică etc.

Ce s-a adeverit din toate previziunile catastrofice şi alarmiste? Nimic. Viaţa a dat dovadă de mai multă reţinere şi mai mult bun simţ; a înfăptuit această previziune cu multă decenţă şi discreţie – marele public află evenimentul după câţiva ani: a fost mai subtilă şi mai profundă decât fanteziile naive. Iată o lecţie cu atât mai semnificativă dacă ne gândim că rezolvarea problemei amintite nu are nicio consecinţă practică deosebită în domeniul topografiei.

Computerele, biete fiinţe fără viaţă, nu au omorât oameni şi probabil că nici nu o vor face decât tot atunci când vor fi puse de oameni. Calculatoarele n-au provocat măceluri, nu s-au refugiat pe alte planete amenințându-ne de acolo, şi nici pe noi nu ne-au împins la acest gest, nu

refuză să ne ajute, dimpotrivă, o fac din ce în ce mai bine, atât de bine încât vom ajunge (am şi început) să nu mai înţelegem cum o fac. Ne vom mulţumi să culegem roadele. Iată adevărata primejdie: lenea civilizaţiei. Putem fi supuşi nu numai prin violenţă, înfrângându-ni-se voinţa, ci şi prin daruri şi miracole. Etapa fizică a acestui proces a început pe nesimţite. Suntem dependenţi de încălzirea centrală, de robinetul cu apă caldă, de curentul ce poate lipsi din priză, de telefon, de radio, de T.V. ş.a.m.d.

Întorcându-ne la problema noastră, care este reacţia omului de ştiinţă? îşi pierde oare cumpătul. distruge calculatorul carp i-a rezolvat problema într-un mod neînţeles?

„Trebuie oare să devenim îngrijoraţi – se întreabă Solomon Marcus – pentru faptul că ne aflăm în faţa unor demonstraţii matematice. din ce în ce mai lungi? Ar fi justificată panica produsă de posibilitatea ca omul să piardă controlul propriilor sale argumentări? Răspunsul este hotărât negativ”.

BALADĂ SPAŢIALĂ

Mircea Şerbănescu

Erau doi băieţi şi două fete. Ocupau două cabine separate. În fiecare dimineaţă îi deştepta un ceas cu câteva fraze muzicale. După ce treceau prin fluidul aromat din „sala de baie”, unde îndeplineau şi exerciţiile fizice de rigoare, se adunau în jurul mesei pentru micul dejun servit impecabil de o mică linie de roboţi. Fix ia opt intrau în sala de clasă unde îi aştepta robotul-profesor. Urmau controlul medical „naşa de prânz şi orele de studiu şi meditaţie.

Seara luau legătura cu Pământul.

Începută în condiţii optime, călătoria decurge normal. Deocamdată pilotul automat central era acela care transmitea coordonatele şi datele care interesau zborul. Doi copiloţi asigurau funcţionarea impecabilă a aparatelor exterioare şi interioare, pentru ca nicio defecţiune să nu afecteze în vreun fel lunga călătorie. Căci această originală caravană spaţială se afla abia la început. Drumul era lung, foarte lung şi pentru a-l parcurge cu scopul de a cunoaşte îndepărta'a planetă care oferea posibilităţi de existenţă normală pământenilor şi a şi reveni pe Terra era nevoie de o viaţă de ore. De aceea întreaga operaţiune fusese concepută în felul acesta: cu doi băieţi şi două fete lor li se încredinţase misiunea de a fi porumbeii pe care-i aştepta corabia Pământului, grav ameninţată de suprapopulaţie, supra înarmare, suprapoluare şi alte câteva elemente esenţiale, toate la indicele „supra".

Încă la început de viaţă şi de călătorie, cei patru adolescenţi erau strâns legaţi de familiile lor, de căminele cald ocrotitoare. Programul le fusese astfel întocmit ea seara să convorbească pe scurt cu ai lor. Aveau astfel putinţa să se intereseze şi să afle veşti despre bunica, sau despre fratele mai mic, dar să-şi şi proclame propriile satisfacţii sau fapte şi gânduri.

— Tată, azi am luat zece la matematici. Am avut o problemă grea, dar nu mi-ara pierdut cumpătul, aşa cum m-ai învăţat tu.

Totul avea aparenţă normală, în ciuda distanţei care creştea vertiginos de la un moment la altul şi a Timpului, care nu înceta să-şi scurgă nisipul preţios din rezervorul de sus al uriaşei sale clepsidre. Cei de pe navă erau mai puţin conştienţi de teribilii factori care marchează existenţa umană, de-aceea pe unul dintre băieţi îi contrarie într-o seară telul greoi în care reacţiona tatăl lui în atât de aşteptata lor convorbire cotidiană.

— Tată, ce e cu tine, de ce-mi vorbeşti cu atâta greutate? Presimt după vocea ta că ceva nu e în ordine. Spune-mi şi mie ce se întâmplă.

— Sunt foarte emoţionat, fiule

— De ce, tată? Te frământă cumva gânduri negre?

— Oh, nu. Mă preocupă trecerea timpului! Ai plecat un copil, şi iată, acum îmi dau seama cât ai crescut: ai vocea în schimbare. Calculam anii de când nu ne-am mai strâns în braţe!

— Şi mie mi-e dor tată: uite, acum aş dori să fiu acolo, lângă tine.

— Opreşte-le, fiul meu! ştii bine că ţelul nostru esenţial este misiunea voastră. Nu te mai gândi la altceva. Lasă dorul în pace. Noapte bună!

De obicei, cu urarea aceasta se încheiau convorbirile la uriaşa distanţă a unora faţă de ceilalţi. Vorbele abia răzbăteau de la Pământ la navă şi viceversa. Şi-n acest timp anii treceau. Veni şi-o seară în care sensul dialogului capătă şi acest aspect:

— Unde e tata?

— M-a încredinţat să-ţi spun eu…

— De ce n-a venit el însuşi? Unde o. ce face?

— Medicii susţin că nu e nimic serios.

— Medicii? Sunt mai mulţi? E atât de grav?

— N-am spus asta. Eu nu fac altceva decât să

îndeplinesc menirea de a-ţi transmite în numele lui „Noapte bună”. Noapte bună, fiule.

Încetul cu încetul vocile băieţilor nu mai fură în schimbare. Sunau lot mai precis, bărbăteşte. Nu se mai vorbea de note bune. Acum ei erau aceia care preluaseră sarcina de a comunica observaţiile făcute asupra călătoriei. Cereau indicaţii, primeau sfaturi. Intraseră în al doile-i program al călătoriei: activitatea lor căpăta o consistenţă nouă, se diferenţiau ei înşişi pe specialităţi, aşa cum fuseseră pregătiţi în şvoala de pe navă.

Dar seara îşi retrăiau emoţionaţi legătura cu Pământul. Unul dintre băieţi îi vorbi astfel tatălui său:

— Ştii, tată, eu şi cu Nona… Şi presupun că n-ai nimic împotrivă! Uite, şi ea e nerăbdătoare. Vrea să-ţi spună ceva.

— Să-mi spună, să-mi spună, dragii mei.

— Bine te-am găsit, tată, rosti simplu Nona.

— Bine ai venit, scumpa mea. Te îmbrăţişez cu toată dragostea ca pe fiica mea.

— Adineaori le-am spus şi alor mei noutatea şi mi-au promis că veţi lua astă seară masa împreună.

— Alo, tată, de ce taci? Tată, tată, ce e?

De departe de tot, de la milioane şi milioane de kilometri vocea răzbătea, dar lipsită de tremurul iniţial:

— Mi s-a tăiat răsuflarea, iertaţi-mă. Sunt profund mişcat. Să fie într-un ceas bun.

Călătoria continua, continua. Viaţa mergea înainte.

Aparent nu se întâmpla nimic îngrijorător. Dimineaţa deşteptătorul îşi suna notele armonioase. Linia de roboţi îi servea rapid şi tăcut în tăvi de metal inox. Începea activitatea cotidiană. Iar seara…

Seara aşteptau la fel de nerăbdători ca totdeauna să ia legătura cu Pământul. Rând pe rând vocile părinţilor pieriseră. Le luaseră locul alte voci – ale fraţilor, surorilor, nepoţilor, voci care exprimau sentimente calde, dar aveau rezonanţe diferenţiate. Din imaginile primite prin radio făcuseră fotografii care le împodobeau acum cabinele. Cabinele deveniseră acum căminele lor. Dar numai unul singur dintre cei patru mai putea să rostească vorba „Tată”.

— Tată, mă auzi? Eu şi cu Nona vom avea un urmaş. Vei fi bunic! Dacă e băiat îi punem numele tău, iar dacă e Lată numele mamei lui Nona.

— Ai crescut, fiule, ai crescut. Eşti departe şi acum ai devenit bărbat în putere. De-ai şti cum mă gândesc la tine şi cum îţi doresc numai binele, fericirea şi împlinirea misiunii. Omenirea are nevoie de spaţii noi pentru supravieţuire, avem cu toţii nevoie de spaţiu, fiule şi depinde de voi, de voi, de voi…

— Tată, ţi-am dat o veste grozavă, de ce-mi vorbeşti astfel?

Dar legătura se întrerupse. Cum au mai aşteptat cu toţii seara următoare! se auzi atunci din nou strigătul: „Tată!”

— Vreau să vorbim serios, tată. Ce se întâmpla acolo? Ce e cu tine?

— Ai crescut, fiule, ai crescut. Eşti departe şi acum ai devenit bărbat în putere. De-ai şti cum mă gândesc la tine

şi cum îţi doresc numai binele, fericirea şi împlinirea misiunii. Omenirea are nevoie de spaţii, pentru supravieţuire, avem cu toţii nevoie de spaţiu, fiule, şi depinde de voi, de voi, de voi)

Tinerii se priviră stupefiaţi, Pe feţele lor creştea o paloare de moarte.

— Repetă, mereu repetă!

— Poate să fie numai o defecţiune. Vom verifica mâine seară…

Şi cu toate că rămaseră până târziu împreună, simţind nevoia să fie cu toţi laolaltă, strânşi şi uniţi ca în tot ce făceau, nu izbutiră să scape de temeri.

Iar seara următoare îşi dădură seama că ceea ce auzeau repetat din nou nu putea fi altceva decât o înregistrare transmisă conform programului de emiţătorul automat. Dar atunci unde erau oamenii centrului spaţial, unde era tata? Pentru că în zadar lansau chemarea către Pământ:

— Ce se întâmplă acolo? Ce e cu voi? Ce e cu Pământul? Ce e cu tine, tată?

CAMELEON

Lucian Petrescu

Ce trebuie să ştiţi despre Cameleon? Că e un animal frumos, şi al meu. L-am primit de la Magisterul meu pentru că am fost cel mai bun elev al anului trecut la Ştiinţele Biologice.

Înainte de asta, Cameleon trăia într-o casă mică de

sticlă, sferică, o miniatură a celei în care locuiesc eu. Magister mi-a recomandat să-l ţin tot în casa de sticlă, dar astfel nu îl puteam în niciun fel atinge, aşa că l-am scos cum am ajuns cu el acasă. Bineînţeles că nu a încercat să fugă. Magister spunea că nişte impulsuri ancestrale ar fi putut să-l cheme alături de semenii lui. Dar eu nu cred că azi mai pot exista animale din această specie. (Nici nu am ştiut că aşa se numeşte de fapt specia sa, Cameleon, şi pentru că sunt sigur că este singurul exemplar supravieţuitor am continuat să-i păstrez acest nume.)

Cameleon s-a comportat ca un adevărat prieten şi eu am înţeles că, fiind un individ dintr-o specie superioară, integrată, mi-e mai uşor să mă adaptez eu felului lui de a convieţui. Dar n-a fost uşor nici până la sfârşit. Mai întâi de toate, nu ştiu dacă am făcut bine scoţându-l din casa de sticlă. Cameleon s-a comportat atunci foarte ciudat. Adică mi s-a părut inadmisibil de neadaptat, de inapt pentru viaţa individuală. S-a plimbat întâi foarte lent printre ierburi. Are o piele lucioasă, solzoasă, de o culoare ciudată, are membrele anterioare mai lungi, articulate, iar pe cele posterioare mai scurte, puternice, dar cu un gen de putere statică, greoaie, nefolositoare. Craniul turtit, alungit antero-posterior, cu ochii mici, rotunzi. Se mişcă rar, măsurat, fricos. Are mai ales o limbă neobişnuită. Brusc şi-o scoate dintre maxilare şi e foarte lungă, cu o ventuză la capăt. De fapt, întru totul, e o făptură fascinantă. De la început nu m-am mai putut desprinde de el. Aparţinând regnului animal, am ştiut că, aşa cum Magister m-a învăţat, avem acelaşi sistem de reprezentare şi recepţie. După ce un timp destul de lung doar s-a plimbat, legănându-se în felul lui nefolositor cu care mă obişnuisem, s-a repezit brusc, pe labele din faţă, a scos limba lungă, extraordinar de repede şi… cred… că a vrut să atace o insectă. Era bineînţeles absurd, era mult prea mic pentru a o anihila, în schimb, totul părea logic schimbând rapoartele. El a părut să priceapă asta, dar târziu, când s-a retras în panică, tot atât de brusc şi a căzut neîndemânatic pe spate.

Părea perplex, a devenit repede mult mai agitat decât de obicei. A mai zburat o insectă pe lângă el şi s-a ferit de astă dată de cum a văzut-o. Am înţeles că nu poate rămâne pe câmp şi l-am luat în mână.

L-am dus acasă. Atunci a făcut din nou un lucru ciudat. Aveam să mă obişnuiesc greu cu reacţiile lui. A intrat în casa lui veche de sticlă.

Un timp s-a legănat în felul lui caracteristic, speriindu-se din când în când şi răsturnându-se pe spate, mişcând din labe.

Atunci mi-am dat seama că am uitat să îl întreb pe Magister cum se hrăneşte. Nu ştiam nimic despre el, despre Cameleon. Îl văzusem doar de un timp în camera lui Magister, şi îl dorisem din prima clipă. Nu ştiu de ce mi l-a dat. Părea să ţină mult la animalul acesta caraghios, să-i dea neobişnuit de multă importanţă. Şi dintr-o dată, într-o zi, mi l-a dăruit. Numai pentru că fusesem cel mai bun la Ştiinţele Biologice.

Sau aşa credeam. Când mi l-a dat părea foarte impresionat:

„Îl vrei?" mi-a spus.

„Da, Magister, îl vreau mai mult ca orice."

„De ce?"

„Pentru că… pentru că… îl… IUBESC!"

Nu ştiam cum îmi ieşiseră cuvintele astea pe buze. Imediat, o ruşine puternică m-a făcut să mă clatin. Reacţia lui Magister a fost şi mai neaşteptată. A tresărit şi ochii, de obicei supărător de opaci, i-au strălucit o clipă.

„Da-da, ştiam că… tu trebuie să… ţie să ţi-l dau. Să ai grijă. Să ai grijă… să nu… mai ales să nu-l dai nimănui, ai înţeles?! Să nu-l dai nimănui!"

Se bâlbâia, vorbea greu.

„Tu… tu eşti doar un copil şi… poate am să-ţi fac rău, rău, da…"

Nu ascultam nimic. Aveam în mâini globul de sticlă în care Cameleon mă privea curios. Nu mai vedeam, nu mai auzeam nimic altceva. Dădeam doar mecanic din cap la toate frazele lui Magister. Undeva, în mine, simţeam un fel

de spaimă pentru felul necuviincios în care mă purtam, dar din care nu mă puteam opri.

De un timp încoace, se vorbea din ce în ce mai mult despre cei din oraşul B, era aproape sigur că după atâta timp în care nimeni nu trecuse linia de centură a oraşului nostru, aveam să primim musafiri.

Nu ştiam cum să o luăm, o veste bună poate, nu ne puteam aştepta la cine ştie ce cu cei din B. Consiliul nostru comunicase de multe ori de la depărtare, comunicate secrete, e drept, pentru cei din oraş.

Ştiam însă, după cum mergea vorba, că toţi cetăţenii oraşului B se ocupau de un fel de maşină, despre care nu se ştia decât că ea dăduse numele oraşului acela. Mie însă nu-mi păsa de nimic atâta vreme cât îl aveam pe Cameleon. Nu pentru că eu aş fi fost cu totul insensibil la zvonurile care circulau. Dar de când îl cunoşteam pe Cameleon, repet, mă simţeam într-o ireversibilă siguranţă.

Până într-o zi, când Magister (eu îi mai spuneam aşa, deşi nu mai fiinţa în postul de profesor, fără să se cunoască de ce) a intrat neobişnuit de agitat în camera mea. Nu îl mai văzusem de mult, arăta inexplicabil de bătrân, de o decrepitudine care mă înfiora. Dar nimic nu putea şterbi din vechiul respect pe care mi-l construise îndelung în conştiinţă, mai mult, eram sigur că dacă pot vorbi despre conştiinţa mea o datoram acestui bătrân, respingător la prima vedere.

„Unde e?” Gâfâia, aproape că a strigat la mine. Ştiam la cine se referă.

„Aici, nu”. I-am răspuns într-un fel calm, hotărât, care i-a plăcut.

S-a liniştit repede. „L-ai ascuns?”

De fapt nu-l ascunsesem cu tot dinadinsul. Pur şi simplu nu înţelesesem ca prietenul meu să mai fie văzut şi de altcineva.

„Da, l-am ascuns”. Am minţit cu grijă. Am înţeles că asta, acum, avea importanţă.

„Mda… mda… bine, bine ai făcut”. Avea privirile

împrăştiate, semăna cu Cameleon la prima ieşire din casa de sticlă. Un timp şi-a căutat locul în casa în care nu mai intrase niciodată. Se gândea cum să-mi spună ceea ce avea obsesiv înfipt în memorie.

Ziua aceea de vară parcă anunţa un fenomen neobişnuit. Era dimineaţă, mă aflam în casa ultimei mele familii, nu plecasem încă la Cameleon.

Oraşul era ciudat de pustiu, pe străzi un vânt subţire şi uscat scotea sunete slabe, întrerupte. Nu mi-am dat seama când la uşa casei noastre a ajuns cineva. Brusc, semnalul sistemului de prevenire a anunţat sosirea a trei indivizi, îmbrăcaţi cum nu mai văzusem niciodată.

În spatele lor, conducătorul Consiliului oraşului nostru, arătându-le din gesturi un straniu respect amestecat cu teamă nedisimulată.

Familia mea s-a supus unui gen de ritual după care mi-am dat seama că nu erau străini de acest nefiresc eveniment. Numai eu am rămas în faţa lor, ca într-un fel de înfruntare pe care deocamdată nu o înţelegeam.

Cei trei nu dădeau semne că ar fi vrut să discute cu mine. Se uitau doar în direcţia mea. Cel care a vorbit a fost conducătorul.

„Te afli în faţa celor care conduc oraşul nostru. Oaspeţii noştri din B”. Se uita într-un fel nehotărât la mine, poate chiar trist.

Am înţeles, în sfârşit, că previziunea Magisterului se împlinise. Cei ce îl căutau pe Cameleon, „oaspeţii” noştri, dacă li se putea spune astfel celor ce într-un fel sau altul erau acum şi conducătorii oraşului nostru, veniseră. Aşteptam cât se poate de liniştit. Mă simţeam în stare să rezist oricărui atac din partea celor trei. Îi priveam la fel de inexpresiv. S-au întors către conducător, parcă i-ar mai fi dat un ordin.

„Oaspeţii noştri au venit să te vadă. Au auzit de tine. Trebuie să fii mândru de onoarea care ţi se face.”

„Sunt”. Mă străduiam să dau răspunsuri scurte, precise, fără poticneli. S-a întors din nou către cei trei. Apoi, sub acelaşi straniu impuls:

„Au auzit de calităţile tale deosebite. De aceea vor să-ţi explice ţie, unui adolescent, lucruri foarte importante despre soarta oraşului nostru, poate chiar a…” A făcut o pauză.

„Trebuie să înţelegi… Sperăm să poţi înţelege…” Privirile celor trei păreau mult mai puţin binevoitoare. Conducătorul a înţeles. „Vom suferi un cataclism. Chiar destul de curând. Cel puţin noi, cei din oraşul nostru, ca şi oaspeţii din B. Un cataclism de neocolit pentru că va fi provocat chiar de… aceşti oaspeţi ai noştri… din raţiuni cu totul peste puterile noastre şi… chiar ale… ale… Da, e… desigur singurul lucru pe care aceşti oameni superiori îl pot face.

Dar preţioşii noştri oaspeţi au găsit o soluţie salvatoare. MAŞINA.

Nu se poate să nu fi auzit de ea. Maşina din B. E o minunată realizare care va permite supravieţuirea tuturor, tuturor… Înţelegi?”

Eram înmărmurit. Nu înţelegeam ce avea să se întâmple, mai precis nu credeam că un asemenea lucru se putea întâmpla oraşului. Şi nu înţelegeam ce legătură putea avea asta cu Cameleon.

Dar nu aveam să mă dau bătut atât de simplu.

„Nu înţeleg… nu înţeleg ce legătură am eu… deşi înţeleg cât e de grav… totul.”

„Da, da, e bine că înţelegi… ne bizuim pe puterea ta de înţelegere.

Este vorba de un animal.”

Mă aşteptam, aşa că am reuşit să nici nu tresar măcar.

„Ştii, maşina din B este în stare să ne întoarcă în timp. În principiu totul ar fi simplu. Dar pentru această operaţie are nevoie de ceva. Are nevoie de nişte date pe care numai o fiinţă vie, trăitoare a epocii în care ne vom întoarce, i le poate oferi. Înţelegi?”

Desigur că înţelegeam. Cum înţelegeam şi cum se ajunsese ca acest străin cataclism, provocat de bună voie de indivizi care doreau să fugă din timpul lui, devenise

inevitabil. Ştiam toţi, cu toate că fiecăruia îi era frică să comenteze, întortocheatele ciocniri de interese între aparent izolatele noastre oraşe. Noi, cetăţenii de rând, nu cunoşteam nimic precis din toate astea. Mă gândeam la Cameleon, la tristeţea lui, la neajutorarea din momentul în care i-am dat drumul în lumea noastră.

Ştiam că vine din altă lume, că e singura ei relicvă. După tot ce mă legase instinctiv de el, ştiam că este o lume mai frumoasă, mai sigură, mai mică şi mai liniştită. Nu. Poate mi-ar fi plăcut să trăiesc într-o asemenea lume. Dar asta însemna ca noi, cei din oraş, toţi, împreună cu aceşti necunoscuţi indivizi, să populăm cu fizicul nostru, cu intelectul nostru otrăvitor, această neajutorată lume. Să forţăm un viitor. Să provocăm, în poate numai puţin mai mult timp, un acelaşi cataclism. Nu puteam să-i fac asta lui Cameleon. Nu puteam să fac asta OAMENILOR.

„Bine, dar o asemenea fiinţă nu poate exista!” am intonat atent.

Conducătorul s-a schimbat la faţă. A înţeles că dacă bătălia nu era pierdută, oricum nu-i va fi uşor.

Numai eu, cuibărit adânc în conştiinţa pe care odată, demult, un Magister o sădise, numai eu ştiam că era o bătălie iremediabil pierdută.

REPER 007
— Fragment –

Radu Pintea

Reperul 007 aparţine grupului Xerran şi este planeta în care s-a generat şi a evoluat civilizaţia obiectivă. Aici, materia în mişcare yyologică s-a organizat superior în obiecte. Existau două categorii: obiecte identificate şi obiecte neidentificate, atât o categorie cât şi cealaltă purtând indicativul generic de obii, respectiv obin, urmate de un indicativ numeric de apelaţie.

Modelele comportamentale stabilite de Centru stipulau anumite relaţii periodice dintre obiectele identificate, relaţii ce aveau drept urmare crearea de obiecte neidentificate.

Originile temporale ale Centrului erau obscure, dar de-a lungul vremii organizarea developării obiective pe planeta reper 007 a luat forme din ce în ce mai complexe şi mai ordonate în sens material, aşa încât, cu puţin înaintea dezagregării conceptuale, planeta era o sferă a cărei încărcătură energetică generase un foarte spectaculos efect corona, cu consecinţe ce se vor desprinde la finele comunicării de faţă.

Vorbind despre conformitatea relaţiilor inter-obiect cu privire la crearea de protoobiecte, trebuie amintit faptul important că existenţa ancestrală a acestui tip de legătură conducea în mod obligatoriu la prezumţia unui organism organizatoric şi care, prin endocrinele obiectelor conducea acţiunile şi ascuţea conştiinţa.

Conştiinţa era o problemă prioritară în fluxul cartelelor, conservându-şi acuitatea de-a lungul a foarte multe unităţi temporale. Se poate considera că ea este principalul mobil al reactanţei de amendare a Centrului.

Comportamentul materia) ai obiectelor, acţiunile lor în speţă reprezentau deplasarea unui invizibil centru de greutate obiectiv situat între conştiinţă şi realitate. Intimitatea reflexă a acestor determinante ale acţiunii ducea deseori la metamorfozarea realităţi: şi conceptualizării ei încă din stadiul de protoobiect în celula identificată respectivă. Evoluţia ulterioară – a unui asemenea neidentificat era greu previzibilă dar centralizările Centrului, îmbunătăţirea ratei de conştientizare a neidentifi. aţelor s-a făcut sistematic, strict crescător. Acel cuantum de impi în conştiinţă era

imanent, atenuarea lui u – se pare – expresia numărului e. i

Singurul lucru care nu avea istorie pe la 007 era energia. Stocarea de energie era o ocupaţie ancestrală care se împletea osmotic cu conştiinţa. Una o urma pe cealaltă la un decalaj care dădea indicativul de interes faţă de energie. Şi în această coordonată a existenţei modelele de comportament erau limitate.

Dacă într-o oarecare legislaţie de aiurea, orice manifestare greşită ar fi fost amendată proporţional cu însemnătatea obiectivă a actului activat, pe planeta reper 007, datorită binecunoscutei absolutizări a conştiinţei, dar aşa cum am mai spus nu la modul pur, greşeala nu era distribuită pe un larg spectru cazuistic, ci pur şi simplu era pedepsită cu distrugerea obiectului – identificat sau nu – în culpă.

Absenţa relativităţii greşelilor – faţă de Centru, căci faţă de el se raporta tot ce se putea raporta – a ascuţit peste măsură de mult muchiile interioare ale anumitor obiecte, şi nu numai ale acelor obiecte al căror centru de greutate se deplasa lent spre o anume conceptualizare. Efectul de reacţie din partea lor ducea inevitabil spre transformarea lor în câmp, transformare ce se efectua în – destul de impropriu – numitul agregat de distrugere. El dispunea de o incintă care materia obiectului era transformată în câmp şi nu distrusă. Dar se pure că această inadvertenţă de apelaţie nu modificase prea mult rezonanţa pe care o avea această incintă în endocrinele tuturor obiectelor. Niciunul dintre ele nu voia să devină câmp din elementarul bun simţ de mişcare care era mai mult sau mai puţin pregnant în endocrinele lor. Şi aceasta constituia o tehnică perfectibilă în continuu asupra căreia ambele categorii de obiecte reveneau cu insistentă spre uşurarea sarcinilor Centrului. Totodată, zecimalele lui e se deplasau din ce în ce mai mult spre dreapta ceea ce constituia din nou un lucru pozitiv.

Peroanele de comunicare erau locuri din care în mod oficial se puteau face referiri şi comunicări deschis pentru Centru şi în acelaşi timp pentru celelalte obiecte. Aceste evenimente se credea îndeobşte că aduc o anumită contribuţie la obţinerea cărţii de identitate şi uneori – mai rar însă – la obţinerea actului de neidentitate. Aşa se face că de multe ori aceste peroane de comunicare erau pline de obiecte solicitante. Multe comunicări revelatorii aveau loc între obiecte înainte de a începe comunicarea propriu-zisă, în asemenea schimburi, de multe ori se corectau intenţiile deviante sau se năşteau invenţii, astea puteau să aibă un mai mare aport la obţinerea numirii în Centru, dar sistematic ideile preluate în acest mod de la obiectele interesate erau imediat date la fund. Decizia aparţinea în exclusivitate Centrului de balans, incinta principală a Centrului.

— Orice exteriorizare însemna comunicare, şi necontrolul atent pe platoul de comunicare se putea solda cu o transformare în câmp.

Peroanele de comunicare se aflau de obicei la intersecţiile aleilor principale. În preajma lor se găsea un sistem de rampe pentru cronomobile şi nişte difuzori imenşi. Tipul acesta de comunicare era cel tipizat, adică schimbul informaţional nu se îndeplinea în acelaşi timp cu schimbul energetic. Acest lucru putea să creeze un oarecare, interes în rândurile celorlalte obiecte operatoare la acea vreme, care în timpul lucrului lor puteau asculta nestingherite comunicatele între peroane.

„Centrule… propun schimbarea culorii luminii eşapate în cursul evoluţiei cronomobilelor. Culoarea roşie influenţează puternic negativ endocrinele obinilor. Trecerea ei în lumină albă se poate face folosind instrucţiunile primite pe culoarul Jq setul de cartele 4 e3 emise la timpul A. Am terminat comunicarea. Obii789: l.

„Încărcarea supradozată a condensatoarelor de la bateria 4 nivelul 8 duce la micşorarea energiei de Jack celular. „Ea afectează puternic probabilitatea producerii de cro… protoobiecte în qatri-sferul 1. Am terminat comunicarea. Obii791”.

„Centru. Ambele comunicări au fost cedate agregatului central de cartelare sub codul Jq8. Deciziile vor fi luate până la timpul 259. Centrul a terminat comunicarea”.

Cronomobilele porniră imediat şi platforma se goli de obiectele agent care recepţionaseră atent toate comunicările ce se făcuseră atunci. (2)

NOTE:

1) acest număr reprezintă – eufemistic – acceleraţia decrementului de impuritate potenţială existentă în endocrinul obiectului considerat, O constatare foarte interesantă: toate obiectele ale căror grade de impuritate erau valori rezonante ale numărului e erau predispuse la o distrugere prematură în incinta de distrugere a Centrului.

2) „Atunci” este un termen foarte labil dar în cazul comunicării de faţă, nu. El are o identitate precisă însă implicită, Toate evenimentele succedate pe planeta reper 007 sunt inscriptibile în timp, termenul terestru „atunci” fiind un echivalent dat de calculator sintagmei temporale care în original era dală sub forma unui index numeric de apelaţie.

ACUARELĂ

Marian Melinte

De un an nu mai simţisem ce însemnă să-ţi limpezeşti privirea căutând orizontul aruncat departe în mare… Am alergat spre ţărm după ce, pe un platou de piatră galbenă, planeta aceea bună ne primise în palmă, pe mine, omul, şi pe uriaşul cald care mă purta. Câteva analize: să fie oare apa aceeaşi peste tot în Univers? Mi-am rezervat plăcerea atingerii undei pentru întoarcere şi am păşit spre locul care-mi atrăsese atenţia la coborâre, care acum mă fascina: la o sută de paşi de ţărm se înălţa un munte piramidal cu muchiile roase şi vârful pierdut, jucându-şi continuu feţele în culorile curcubeului. La fiecare perioadă de schimbări, albastrul se retrăgea mult spre baza piramidei, lăsând spre vârf o pată verde, crescând şi definindu-se clar, un verde cum văzusem o singură dată, în copilărie… Îmi amintesc bine că ploua de aproape o săptămână cum nu mai plouase vreodată. Oraşul era cufundat în stropii mari şi calzi. În dimineaţa aceea, ultima a lui mai, am aşteptat un ceas sub picuri pini să-mi văd visul împlinit. Apoi din librărie alergasem radiind de bucurie spre casă, cu acuarela sub haină. Al cincilea rând de patru pastile prinse în cutia albă era verdele în patru nuanţe. Ultima, cea mai întunecată, am aşternut-o pe hârtie cu un galben deschis, din amestec născându-se un verde strălucitor, plin de viaţă, cald parcă. Câteva zile mai târziu am încercat încă o dată combinaţia, dar verdele meu fugise cu ploaia care-şi mutase pânzele cine ştie unde.

Am dorit ani de-a rândul să regăsesc verdele V_4G1 şi punând cap la cap orele întregi de încercări şi experienţe aş umple cu ele jumătate din zilele calendarului. Nu era obsesie sau încăpăţânare ci o dorinţă vie, arzând, pornită dinăuntrul meu.

Şi iată: V_4G1 se găsea aici, în faţa mea, ia miliarde de kilometri de casă punându-mi întrebări la care nu găseam răspunsurile. De câte ori nu rămăsese oare omul fără

cuvinte, fără putinţă de răspuns în faţa inexplicabilelor realităţi ale timpului şi spaţiului? De câte ori nu a încercat el oare în asemenea momente să alunge groaza, şi cel mai adesea admiraţia pe care căldura lui i-au inspirat-o ca un reflex, încercând să explice agăţându-se de tot ajutorul care-i venea din urmă: simţ comun, principii, axiome, legi… O salvare totdeauna în întârziere, dar venind oricum, costându-l însă veacuri de zbucium în inexplicabil. Obişnuit cu măsura timpului său, clipa, omul nu poate şi nu vrea să înţeleagă timpul infinit, întinderea nesfârşită, probabilitatea infinit de mică. Un fir de nisip rătăceşte acolo, departe, milioane de ani, împins de forţe infinit de mici până când întâlneşte un altul, dar lucrul poate şi trebuie să se întâmple cândva, într-un moment al nesfârşitului. Orice lucru e posibil în lumea neordonată. Care e însă măsura puterii omului – compactul de ordine, de sisteme legate cu acel univers în univers căruia îi spunem creier, capabil de o infinitate de posibilităţi imaginative şi de semnale către Universul Mare?

Începeam să simt ceva… Memoria mă ajută şi scoase dintr-un ungher pierdut, un pasaj pe care îl reţinusem citind despre filosofia veche şi care spunea că dorinţele noastre cele mai intense, cele mai puternic trăite se materializează undeva în univers, prin forţa spiritului uman. Eram fără replică, realizând cât de bine se potrivea ideea, cu locul acela, în momentul acela şi cu tot trecutul meu. Uriaşa combustie de energie a căutărilor mele se află acolo în faţa mea. Iar eu rămâneam mut în – faţa muntelui, neîndrăznind să rostesc principiul conservării, a cărui simplitate părea că ar topi măreţia fenomenului.

Şi totuşi… ce lucru fără importanţă e un verde al acuarelei: fie el chiar V_4G1! Cât de scurtă a fost căutarea mea faţă de cele câteva milenii de ardere din care s-au născut ştiinţa şi arta. Nu mă mai îndoiam că în călătoria mea, aveam să găsesc presărată în spaţiul vid, pe calea stelelor, istoria scrisă a omului.

Într-un târziu, m-am întors pe plajă. Un ceas mai târziu nava străpungea pentru a doua oară învelişul planetei şi se înscria pe axa de traversare a sistemului.

ABIA TANGENT

Voicu David

Pe ultimul care a intrat l-am terminat în zece minute, eugenatul preparându-mi-l singur, căci Andreei îi dădusem drumul de vreo oră. L-am programat pentru terminarea lucrării peste vreo zece zile şi omul a plecat bucuros că va intra în concediu fără dureri. Temporar doar, căci avea o calcifiere deficitară. Am aranjat puţin instrumentele, atât cât să nu dea impresia unei dezordini prea anarhice. Lucian era un maniac al ordinii, am încuiat cabinetul şi urcându-mi în maşină am observat că ieşind din parcare coada îmi era de data asta un ARO-D4. Am zâmbit amuzat, întrebându-rrră totuşi până când va ţine treaba asta. Toată supravegherea cerea nişte fonduri serioase şi probabil cel ce semna devizele începea să-şi dea seama că se cam pierde vremea cu mine. dar era probabil foarte tenace, ori poate era convins că miza merita oricât.

Spre seară am ieşit pe jos, afară era cam moale şi după o bere cehă am rămas să mănânc ceva în oraş, mi-era lene să mă apuc iar să-mi definitivez nişte semipreparate. Am intrat într-o autoservire şi după multe căutări am găsit ceva ce părea acceptabil. M-am aşezat la o masă în aşa fel încât să pot vedea pe cei care se perindau pe la casă. mă distra să o văd pe casiera aceea impozantă muştruluindu-i pentru mărunţiş. Tocmai îmi organizam simetric în farfurie ultimele şase îmbucături când mi s-a părut că văd pe cineva cunoscut, vag cunoscut. După ce a plătit, şi-a rotit privirea prin sală, poposind şi pe mine, nehotărât, pentru

câteva clipe, apoi a revenit cu privirea şi faţa i s-a lăţit, într-un zâmbet. I-am făcut semn şi a pornit-o aţă spre mine, aruncându-mi încă de ia vreo 10 metri vocalize pline de bucuria revederii. Era Narcis, vechi coleg de liceu, poate unul dintre puţinii cu care nu m-am mai întâlnit de aproape 20 de ani, ba nu, de două ori, parcă, fugitiv. Era în deplasare şi era tare grăbit, trebuia să mai ducă un dosar la minister, cu toate acestea a vorbit aproape numai el, înecându-se aproape cu mâncarea, povestindu-şi existenţa de până acum. Cum voia să ne mai vedem şi să stăm liniştiţi la poveşti şi cum eu puteam să-mi fac timp liber, am hotărât să ne întâlnim a doua zi la prânz pe o terasă lângă minister, de unde el trebuia să iasă, cu treburile rezolvate – după care a plecat, având, interesant, acelaşi aer de om profund derutat pe care i-l ştiam atât de bine.

Tot ceea ce-mi doream era să nu mi se ivească a doua zi un caz deosebit, deşi le speram, ca posibilitate de a varia programul, de a ieşi din monotonie. Dar tot n-am scăpat, am avut o extracţie şi am rupt o rădăcină, a fost splendid, după o muncă de salahor de o jumătate de oră am reuşit să i-o scot, totuşi pentru siguranţă i-am făcut individului o trimitere la maxilo-faciale, să-i aranjeze ţesuturile. În rest am reuşit să termin mai repede decât credeam, aşa că am pornit-o încetişor spre Narcis.

A sosit cu punctualitatea lui fanatică şi a intrat în mine ca-n brânză, dornic să vadă scuturate de praf toată întâmplările mai importante din perioada pe care nu mi-o cunoştea, de era să ne sufocăm amândoi în atâtea pânze de păianjen. Obosit, am ajuns cu povestirea până aproape de prezent şi deodată m-am blocat, neştiind dacă e mai bine să-i povestesc şi lui totul, căci neştiutor fiind, va trece mai uşor, deşi contrariat, peste cercetările la care va fi supus, dar a sesizat imediat reţinerea mea. M-a convins până la urmă şi am continuat, rugându-l să nu mă întrerupă decât dacă observă că mă pierd în amănunte.

Acum vreo 7 – 8 luni mi-a venit un pacient de sezon, din alt oraş, ce-şi petrecea concediul aici, dorind să-i scot stimulatorul cardiac, trebuie să ştii, probabil, că nu avem voie să facem asta decât cu recomandarea unui specialist, dar respectivul era chiar un specialist şi susţinea că de un an îl poartă degeaba. Aprobare nu avea, dar cum să ceri o aprobare unuia care dă aprobări, şi cum m-a tot căutat zilnic, am acceptat să i-l scot, mai ales că susţinea că 11 deranjează, că îl simte greu, dar cum să simţi o zecime de gram – în sfârşit, autosugestie – mi-am zis, aşa că într-o zi mi-am reprogramat pacienţii şi l-am chemat. Nu e aşa de uşor cum pare, trebuind să fie scos intact, şi nu ai spaţiu deloc între canalul dentar şi stimulator, plus că mai e şi bateria, în fine, i-am desfăcut plomba şi am reuşit să-l scot aparatul, apoi l-am ridicat scaunul de la orizontală la 80 – 85 grade. Pe când mă întorceam să iau cementul de la Andreea l-am auzit că scoate un strigăt, m-am întors, l-am văzut încovoiat, ţinându-se de genunchiul drept, schimonosindu-se de durere, gâfâind ca să nu strige. După ce i-am închis fosta carie, ridicându-i pantalonul l-am observat o vânătaie, nu de suprafaţă ci de adâncime, foarte dureroasă, neagră-albăstruie. El nu înţelegea în ce se lovise, l-am explicat că probabil într-o manetă a scaunului, dar el nega cu înverşunare, trebuia însă să verificăm dacă merge stimulatorul, n-am mai continuat disputa, mi se părea neimportant.

Peste o săptămână mi-a venit un control şi mi s-a găsit stimulatorul în cabinet, îl uitasem acolo, de unde justificare? Cei doi m-au anunţat că vor reveni a doua zi şi m-au sfătuit prieteneşte să găsesc aprobarea. Furios pe mine, am încuiat şi am plecat, întrebându-mă cum să dau oare de urmele cardiologului. Afară era o căldură orientală, o năduşeală de iulie, apăsătoare, tălpile sandalelor lăsau urme pe asfalt, tot ce-ţi doreai era să zaci pe un pat şi să nu transpiri. Deşi coborâsem geamurile la maşină, abia aşteptam să ajung acasă, deşi nu prea speram mare lucru de la automatul de climatizare.

Am descuiat şi m-am trântit obosit pe pat, încercând să găsesc o soluţie. Tot stând aşa, a început să-mi fie răcoare, ap «l frig de-a binelea. Am mers în baie, mi-ai îi luat temperatura, normală, am pus mina în dreptul grătarului ce închide conducta de climatizare, curios, Ieşea aer rece, dar nu atât de rece ca cel din cameră. Am ieşit pe balcon, soarele dogorea, intrând în casă am început să dârdâi, mi-am luat pe mine o haină şi m-am postat în faţa termometrului. Din gură îmi ieşeau aburi, vedeam efectiv mercurul coborând – 4 grade, Involuntar au început să-mi clănţăne dinţii, – 10 grade, îmi frecam de zor braţele, tropăind pe loc, fără să-mi pot desprinde privirea de pe termometru, – 13 grade, începeam să mă întreb dacă sunt normal, am mers iar la grilaj, aerul ce venea era de-a dreptul călduţ faţă de cel dinăuntru, frigiderul a încetat să mai funcţioneze, – 15 grade, auze & în mobila trosnind, la – 21 m-am wnuls şi cu degete amorţite am dat la maximum butonul de încălzire.

Între timp mi-am adus aminte unde notasem numele cardiologului, l-am sunat şi a doua zi mă aştepta în sala de aşteptare un pachet conţinând aprobarea plus vreo zece lucrări de specialitate – îmi aduc aminte, îi vorbisem de ele. Cum soseam acasă mă aruncam pe ele, dar de fiecare dată când începeam câte una – terminam aşa, cam una pe zi în cameră se făcea un frig polar, abia mai târziu am făcut conexiunea, aşa că o săptămână la mine nu se prea putea locui. Şi mai era ceva: când se răcea în halul acela camera, nu întotdeauna eu acelaşi număr de grade, mă apuca un somn cumplit numai că pe frigul acela, ce poftă aveam! abia aşteptam să se încălzească.

Am chemat ca martor pe tehnicianul de întreţinere, am reclamat şi la centrală, au venit şi de acolo, au verificat, totul era în regulă, aşa că am apelat la un prieten, doctor în fizică, să vadă el ce este, că nu era cev» Unormal în toată nebunia asta. Ba era ceva normal, mi-a

spus el, undeva ceva la tine absoarbe energie calorică, asta e explicaţia, şi ce-i cu asta? Păi totul se reduce la a găsi acest mâncător de căldură. Mi-am eliberat deci un raft în bibliotecă pe care Victor mi l-a îndesat cu detectoare de tot felul – dar nimic. Atunci am recurs la o soluţie mai simplă, am măsurat temperatura camerei în diferite puncte, astfel că am determinat o zonă, o suprafaţă de perete dinspre baie în care temperatura era întotdeauna mai scăzută cu 3 – 4 grade.

În prima duminică ne-am procurat dălţi şi ne-am apucat după ce am delimitat zona să spargem betonul. Nu am găsit nimic, am distrus doar un metru pătrat de zid, noroc de un afiş vechi mai ca lumea cu care am mascat locul. Am cărat scârbiţi molozul afară apoi am urcat să bem ceva. Peste 2 ore Victor – tu nu-l ştii – a plecat, avea o întâlnire. Eram în baie, deodată sună cineva, cine-o fi, se apucă şi bate cu pumnul, stal că vin I Tot el, surescitat, aruncasem molozul într-o groapă lângă noul Centru de Cristale Lichide, e cam la 300 – 400 metri de mine, şi acum în acea groapă era zăpadă, nu uita, eram în iulie, copiii din cartier se băteau cu zăpadă, abia o consumau că reapărea alta, am intrat între copii, – am dat zăpada la o parte, am dat de gheaţă, am luat un bolovan, am spart-o şi-am luat cu noi bucata de moloz acoperită cu cel mai gros strat. Mina se lipea de ea, făceam de aceea cu schimbul, şi aşa bucăţi de piele rămâneau lipite. Totuşi, încet-încet, începea să se topească.

Am plecat imediat acasă la Victor – avea improvizat acolo un mic laborator Am spart betonul, găsind o biluţă foarte dură, cu diametrul de un milimetru, dar ceea ce frapa la ea era greutatea, de – peste un kilogram. Atunci mi-am adus aminte, dintr-odată. că aşa ceva mai văzusem parcă, undeva, cu coada ochiului, fără să acord importanţă faptului – aşa ceva căzuse parcă din gura cardiologului când ti ridicasem scaunul. Pentru cercetări mai complexe am fi dus obiectul a doua zi la Institutul unde lucra Victor,

însă îi era teamă că nu ne vor lăsa pe noi în continuare să ne ocupăm cu cercetarea, aşa că l-am căutat pe-un prieten de-al lui – numele nu ţi-ar spune nimic – tipul a terminat aeronavele dar nu i-a plăcut şi acum lucrează undeva în biologie.

Ceea ce e mai important e nu că a fost de acord să ne ajute cum poate, căci nu prea are timp, ci faptul că ne-a dat informaţii de preţ, având acces la Biroul Mondial Special Pentru Invenţii şi Cercetări Ultrasecrete. Având în vedere acestea, ne-a putut asigura că nicăieri pe glob nu s-a realizat încă un material care la un volum atât de mic să aibă o masă atât de mare, ba mai mult, efecte termice similare au fost semnalate şi în nişte laboratoare complexe din Herograd şi Fort Wox, dar nu li s-au putut cerceta cauzele, instalaţiile automate de securitate evacuând imediat personalul. Doar la Ōsaka – surpriză! s-a putut izola o biluţă roşie dar care a dispărut spontan în momentul în care se încerca străpungerea învelişului ei cu un laser.

La sugestia acestui de nepreţuit colaborator, am studiat influenţa diferitelor medii asupra micii sfere roşii. Problema reală era însă inversă, influenţa sferei asupra diferitelor medii – cred că pur şi simplu îşi bătea joc de noi. Iată ce a ieşit din prima şi din păcate ultima experienţă de acest gen: pusă în apă distilată, la întuneric, într-un vas închis ermetic, mica sferă transforma apa în câteva minute în nişte gândaci mari, negri, leneşi şi scârboşi, care ne-au invadat laboratorul – pusesem cam 3 litri de apă. Am luptat împotriva lor două zile, ti uram atât de mult încât le incineram pe loc carcasele strivite de greii bocanci pe care-i încălţasem, astfel că nu am păstrat nimic pentru analize – mai târziu am regretat

Furioşi că întrerupsesem cercetarea, am dus mica sferă în laboratorul principal al Institutului lui Victor. Voiam să luăm totul de la început, aşa că am început prin a

o măsura, apoi am apucat-o cu cleştele pneumatic şi-am pus-o pe balanţă. Avea 2 kg 300. Ne-am privit uimiţi, între timp balanţa se înclina iar spre talerul acela aproape gol, 4 kg 700, iar echilibrare, peste câteva minute 7 kg, braţul balanţei s-a rupt, am luat un cântar de persoane, avea între timp vreo 15 kg, apoi, tot mai repede, 25, 60, 112, 173, cântarul a început să se îndoaie, acul s-a blocat, parcă o forţă de câteva tone acţiona lent asupra platanului, podeaua a început să vibreze. apoi deodată ni s-au înfundat urechile şi asta a fost tot, mica sferă! dispărut din raza percepţiei noastre. Eram într-o stare de surescitare fantastică şi abia peste câteva zile am fost în stare să sintetizăm ce am aflat, să schiţăm un referat şi să-l trimitem la B.M.S.P.I.C.U.S.

Astfel am dedus că mica sferă absorbea informaţii, că masa îi era proporţională cu cantitatea pe care o acumula, că la o anumită masă, avea suficientă energie pentru a dispărea. că pentru prelucrarea informaţiei în vederea stocării ea absorbea o cantitate de energie calorică din jur, explicându-se astfel frigul acela cumplit de la mine, de la Hero-grad şi Fort Wox. Şi cu toate astea nu am explicat nimic. Nu suntem lăsaţi să explicăm nimic. Nu ştim cum e alcătuită sfera. Nu ştim când a apărut. Nu ştim de unde vine. Nu ştim unde se duce. Nu ştim la ce va folosi informaţia absorbită. Nu ştim dacă doar absoarbe sau şi emite Nu ştim nici măcar dacă acesta este singurul tip de corp străin care ne observă.

Nu ştim. Nu ştim. Nu ştim.

Mal bine să nici nu recunoşti vreodată că ţi-am povestit toate astea. În ultimul timp toţi mă ocolesc, prietenii, rudele. Au fost convinşi că ceva nu e în regulă cu mine. şi ce-i cu asta! Andreea, Lucian – colegul cu care împart cabinetul – au fost şi ei interogaţi. Noroc că nu sunt însurat: am avut plăcerea unor descinderi inopinate, ni se ascultă şi înregistrează convorbirile… Şi ce-i cu asta? Plus

teste psihologice, plus o cură cu tranchilizante R.B.Z. care te fac să mărturiseşti tot ce ascunzi. În zadar, nu i-am convins… Acum sunt urmărit pas cu pas. Li se pare că le mai ascund ceva. Dobitocii…

Nu, nu mă simt hăituit. Pentru că nu mă simt o pradă. Nu deţin nimic în acest sens. Doar teamă, dar e teama de EI. Nu vreau să fiu citit ca un carnet de însemnări. Nu de EI!

Vom fi mutaţi disciplinar, pentru că am dus cercetarea pe cont propriu şi am sfârşit-o lamentabil. Uneori e distractiv să-l descopăr pe cel ce mă urmăreşte, apoi să-l păcălesc. Să am şi eu o bucurie, nu?

Nu, nu mai zi nimic. A mai apărut unul! O să te ridici, lăsându-ţi aici impermeabilul, ca şi cum ai pleca după ţigări. Aşa, caută-te de ţigări. Merită, altcum o să le suporţi şi tu urmăririle, interogatoriile, descinderile, şicanele. Poate te va urmări o maşină, încearcă să scapi de ea prin centru, până la aeroport. Fă ocoluri, cât mai multe ocoluri. Un an, doi, fă tot ce poţi şi nu mai veni pe aici.

Nu mai zi nimic, du-te, am impresia că au început să ne înregistreze.

LITERATURA S.F.

Daniel Vighi

Există un anumit gen critic care se susţine într-un fel i-am spune, militant – revendicativ, ilustrând angajărisau dezangajări opţionale, lucrând adică şi conturând reţelele întinse ale ideologiilor literare. În acest spirit la începutul jumătăţii a doua a acestui secol a fost reabilitat ca formulă validă estetic, manierismul, la fel se pare, se întâmplă

actualmente cu aşa-zisa literatură de periferie (romanul baroc, negru, de spionaj) analizată de către două autoare, în urmă cu un an aproape, într-un număr din L'Herne şi exemplele s-ar putea înmulţi, nu mai departe deciit cu însăşi această carte a lui Florin Manolescu.

Genul S.F. pretinde, pentru un adecvat excurs critic, o adecvată situaţionare teoretică, ori genul este alunecos şi dificil de raportat sigur datorită poziţiei sale de răscruce. De multe ori în discuţiile membrilor cenaclului „H.G. Wells", am putut constata accentul preponderent care se pune, în general, asupra ideii une> povestiri, raportată şi ea la un posibil demers motivaţional analog celui ştiinţific. Literatura seience-fiction ar fi aşadar o continuare şi o rezolvare în ficţiune a unor ipoteze nerezolvate încă ştiinţific. Însă literatura S.F. este totodată şi genul care, literar, şi-a propus să inspecteze viitorul; de altfel „literaritatea" genului se susţine prin marile lui reuşite (Verne, Lem, Asimov, Bradbury şi, de ce nu, la noi, iată, ultima carte a lui Oprita).

Aşadar, opera S.F. mare nu este numai idee, ci este şi formă sau, mai precis, este o conjuncţie dialectică (şi estetică) între idee şi prismele multicolore ale artisticităţii sale. Din aceste motive, citirea unei creaţii S.F. trebuie sau ar trebui, să ţină cont de jocul celor două compartimente ale genului: rezolvarea ideii în formă şi rezolvarea ideii în idee.

De la aceste considerente generale pleacă şi documentata lucrare a lui Florin Manolescu prin chiar coordonatele generale pe care investigaţia să şi le propune, adică S.F.-ul ca denumire, ca istorie, perspectivele analitice naratologice (silogisme şi relaţionări textuale posibile) tematologice (personaje, lumi, obiecte).

În stabilirea definiţiei genului, aria de investigaiţe

foarte largă cuprinde aporturi teoretice dintrî cele mai diversde la Michel Butor li Darko Survin care disociază între un mod extrapolativ specific secolului trecut şi altul analogic, specific secolului nostru care imaginează lumi dispărute ori paralele cu a noastră, de aici la Brian W. Aldiss sau Vera Graaf care defineşte genul prin analiză textuală.

La rândul său, Florin Manolescu, stabileşte şi fixează mecanismele intime ale discursului S.F. plecând de la opţiunea că una din condiţiile esenţiale ale oricărui discurs literar ştiinţifico-fantastic este un anume schelet strategic în jurul căruia se ordonează epicul, menit să stârnească adeziuni la opinia sau ideea cărţii. Toate raţionamentele S.F. cu punct de pornire, mai mult sau mai puţin „realist", şi cu punct de sosire în ficţiune realizează prin „progresia analogică" acel hotărâtor „ritm variabil de acumulare a anticipaţiei". Trebuie să mai adăugăm că tentaţia creaţiei S.F. Înspre raţionamentele silogistice serveşte (în viziunea strategiei discursului epic) la realizarea acelui „vraisemblance" caracteristic discursului realist. Balzac, bunăoară „acumula" detalii istorice, morale, sociale, descrieri de obiecte, obiceiuri, îmbrăcăminte, pentru a împlini o „anumită lume" şi pentru ca noi să-i acordăm acesteia credit absolut. La f-l procedează şi creatorul S.F. cu deosebirea că argumentaţia sa se organizează prin acumularea unor probe şi raţionamente silogistice pseudo-ştiinţifice. Încastrate literar.

În eforturile delimitării genului se înscrie şi capitolul, substanţial, referitor la sistemul de relaţii pe care le angajează literatura de anticipaţie. Astfel, este urmărită relaţia, specifică genului, care se realizează între ştiinţă şi ficţiune. Surprinzătoare sunt exemplele de previziuni tehnice validate de progresul actual. Fantasarea tehnică i-a încercat de altfel, pe mulţi gânditori umanişti ai lumii, ilustraţi parabolic şi arhetipal de mi-tui icaric: Leonardo da Vinci ar putea fi unul dintre aceştia, exemplele sunt însă

nenumărate, cuprinzând largi aspecte, de la Cyrano de Bergerac la Macedoński, care şi-a imaginat televiziunea în culori şi până la un Hugo Gemsbacb – maestru al anticipaţiei tehnice, în panoplia previziunilor sale sigurând televiziunea, videofonul, gazetele microfilmate, magnetofonul, radarul etc etc

Alte relaţii analizate sunt cele existente între literatura fantastică şi S.F. Disocierea fundamentală între cele două genuri este dată de cel puţin două caracteristici esenţiale stabilite de critic, conform cărora literaturii S.F. îi sunt specifice „regia ştiinţifică" elementele de anticipaţie, raţionamentele silogistice pseudo-ştiinţifice. Delimitarea literaturii fantastice este făcută pe baza unor lucrări de referinţă ale acestui domeniu exegetic. Autorul apelează la studiile lui Caillois, Todorov sau Marino ca şi la acel mult citat „Das unheimliche" freudian (prel luat teoretic şi de un Louis Vax). Exegetul consideră că esenţial în stabilirea domeniului de existenţă al celor două genuri ar fi posibilitatea sau non-posibilitatea raportării la un sistem unic de referinţă, în speţă realitatea obişnuită. Dacă pentru literatura fantastică ruptura în ordinea logică a lumii este prilejul unor tensiuni terifiante, în S.F. fantasticul (care este în comparaţie cu fantasticul literar, neagresiv şi raţional) păstrează mereu legătura cu realul pe care îl depăşeşte, anticipându-i devenirea. Sau, mai clar, cu cuvintele autorului: „S.F.-ul este un real plauzibil, posibil sau virtual, fantasticul este un nereal".

Şi în sfârşit, partea cea mai consistentă a cărţii este dedicată analizei speciilor şi temelor genului. Trebuie remarcată aria de investigaţie largă a acestei părţi a cărţii, informaţia bibliografică de mare întindere, claritatea şi soliditatea argumentaţiilor, stratificarea sigură care serveşte optim ambiţii taxinomice exhaustive. Palierul analizei speciilor cuprinde atât epopeea spaţială (space opera) contra – utopia, fantezia eroică (he-roic fantasy) ficţiunea politică, cât şi secţiunea diacronică a acestora –

autorul evidenţiind posibili strămoşi, posibilele condiţii socio-istorice care au favorizat apariţia unei anumite specii.

În capitolul dedicat marilor teme S.F., criticul procedează ca şi în cazul analizei speciilor; spre exemplu, călătoria interplanetară este considerată ca având „un caracter eminamente anticipativ, exprimând dorinţa arhetipală a omului de a se desprinde de Pământ”. Sunt stabiliţi apoi strămoşii: un Lucian din Samosata, Ariosto, Francis Godwin, John Wilkins, Ed. Al. Poe, Jules Verne. Sunt prezentate mai apoi alte teme precum războiul lumilor, cu întemeietorii tipului tematic: Lasswitz, Wells, Capele, John Wyndham, Robert A. Heinlein, apoi temele se scurg policrom, palpitant aproape: sfârşitul lumii, catastrofa, romanul post-atomic, Atlantida, lumile ascunse, universul paralel, călătoria în timp. Un alt capitol al acestei largi tematologii este dedicat personajelor-tip, dintre care nu lipsesc savantul, geniul rău, homo futurus, roboţi, androizi, extraj tereştrii Istoria tentaţiei repetării arhetipului Creaţiei omului sub formă de android, păpuşă, robot, a hrănit, din cele mai vechi timpuri, ambiţii şi fantazări halucinante. Exemplele sunt amestecate şi fără capăt: o povestire în Tripitaka chineză, tratatul intitulat De automatis, al lui Heron din Alexandria, apoi Homer, el însuşi, sau construcţia celebră a unui android de către fascinantul Albertus Magnus, alchimistul şi confratele lui Raymonde Lulle, Jâhir Ibn Hayyān, Al Rozi, Psellos, Sosima sau Synesius – renumitul Albert cel Mare despre care Hutin spunea că s-a interesat de alchimie „din punct de vedere ştiinţific, experimental” şi că „operele sale relatează cu precizie un mare număr de fapte pozitive”, apoi legendele pragheze despre golem, antologia iudaică Sippurim, povestirile lui Iosef Micha, Bin Gorion, apoi consideraţiile şi operele cu tematică asemănătoare aparţinând lui Brentano, Tieck, Hoffman, de L’Isle Adam etc etc.

Şi, în sfârşit, un capitol dedicat S.F.-ului în România, studiat şi acesta sistematic dinspre începuturi şi până în zilele noastre, încheie, împreună cu câteva scurte (dar dense) consideraţii asupra condiţiei literaturii S.F., o carte, cu adevărat necesară, într-un domeniu supus marilor încercări.

Florin Manolescu – Literatura s.f., Ed. Univers, 1980.

SEMNUL LICORNULUI

Gheorghe Secheşan

Rândurile de faţă nu se vor o pledoarie pentru literatura science-fiction. De multă vreme, realizările marcante ale acestui gen literar au constituit ele însele, dezminţiri categorice ale catalogării (superficiale) drept literatură periferică, facilă şi neserioasă, a unor texte ce, altfel, trezesc un deosebit interes.

Şi dacă nu este dificil a găsi numeroase exemple convingătoare în perimetrul literaturilor străjne, puţine sunt, totuşi reuşitele româneşti în domeniu. Motivele sunt diverse, şi nu vom face obiectul discuţiei lor în acest cadru.

Avem însă bucuria de a semnala o apariţie pe care am dori-o cât mai curând înserată în rândul valorilor consacrate genului. Afirmaţia poate părea paradoxală numai pentru cine nu a parcurs rândurile recentului volum.

Căci, dacă literatura s.f. şi-a croit cu greu drum spre recunoaşterea şi aprecierea valorică rezervată doar „literaturilor serioase” aceasta s-a datorat şi faptului că pionierii ei au fost prea puţin preocupaţi de mijloacele

literare. Şi nu ne referim doar la aceasta, ci la multitudinea elementelor componente ce fac dintr-un text oarecare, literatură. S-a considerat, multă vreme, că ideea propriu-zisă este singurul lucru care contează. Şi prea puţin realizarea ei ca atare intriga, efectul final, elementele de mare surpriză, iată un arsenal care a dăunat acestui gen de literatură.

S. F.-ul a uitat omul. Născocind situaţii dintre cele mai neprevăzute şi mai captivante, a făcut idin elementul uman, adesea, un simplu accesoriu, adeseori neglijabil. Iar comparaţia, în aceste condiţii cu literatura poliţistă şi de aventuri, nu mai părea deloc deplasată.

Volumul de faţă, însă, este un argument parcă programativ al apropierii până la identificare a literaturii s.f. de literatură. Fiecare povestire în parte, pe lângă calităţile literare incontestabile, ridică problematica gravă a relaţiilor omului cu un viitor teribil de apropiat.

Căci graba individului, înfrigurarea cu care-şi caută rezolvarea u-nor dorinţi permanente (obţinerea nemuririi, bunăoară, cea a înlocuirii totale a efortului fizic, sau cea a dobândirii unor viteze care să a-nuleze până şi cele mai înrădăcinate convingeri despre spaţiu, timp, dimensiune etc), l-au făcut să uite şi posibilele „efecte secundare” ale unor astfel de rezultate.

Nu despre altceva ni se vorbeşte în textele prezente, o calitate deosebită a acestora fiind, în primul rând, tratarea unor probleme de strictă contemporaneitate. Astfel, cercetările genetice au devenit un loc comun al omului de cultură medie din secolul XX. Câţi dintre noi şi-au pus însă întrebarea: este oare aceasta bine, sau rău? În dorinţa sa neînfrânată de a deveni nemuritor, omul a uitat să se întrebe dacă ari dreptul de a tulbura un mecanism atât de perfect şi de „dramatic”, în acelaşi timp, prin imperfecţiunea finală – moartea. Iată câteva dileme la care

destinul misteriosului personaj George Biriş Delafrata din povestirea ce conferă şi titlul volumului, le rezolvă într-un mod tulburător: victoria poate deveni extrem de uşor o înfrângere. La 95 de ani (vârstă la care moartea este aşteptată ca o izbăvire) G, B. Îşi primeşte pedeapsa supremă pentru gestul de a fi dereglat legile inexorabile ale naturii: condamnarea la viaţă.

Din ce vremuri ieşite din timp ne vine oare dorinţa prometeică a nemuririi? Câte minţi, vieţi, generaţii întregi şi-au irosit existenţele pentru a putea întrezări a minimă posibilitate a realizării acestui vis între vise? Dar, oare, am putea fi toţi nemuritori? Este foarte probabil că elitele (aceleaşi care astăzi stăpânesc nedrept – într-o parte a lumii – nedrept, din punct de vedere social) şi-ar păstra doar pentru sine această torţă ce ar proiecta omul, dintr-odată, în rândul zeilor, şi chiar aşa stând lucrurile, existenţa lor nu s-ar asemăna cu niciuna din infinitele vieţi anterioare, căci a trăi veşnic printre oameni a căror vieţuire constituie măsura unei zile sau poate ore doar, înseamnă o însingurare mai cumplită decât orice boală existenţială cunoscută până acum. Povestirea Trambulina este un astfel de rechizitoriu: teama de a fi descoperit de ceilalţi şi implicit, tratat diferenţiat, altfel decât omeneşte, deci, surpriza de a nu putea comunica (nu prin limbaj, ci sufleteşte vorbind), cu oameni obişnuiţi însă… cu câteva sute de ani mai tineri şi în final ironia supremă a obişnuinţei de a considera timpul şi deci omul cu măsura unei singure vieţi omeneşti.

„… În funcţie de asta am să te ţin mai departe în carantină…

… Cât ai să poţi? Un an? Douăzeci? O sută? Trei sute? Ai să poţi trei sute? Ai să poţi?”

Destinul uman, iată deci preocuparea de seamă a unui volum admirabil. Gândul că soarta noastră,

mecanismul vieţii noastre, pe care de mii de ani încercăm a-l descifra şi înţelege, ar putea fi de fapt, un joc organizat, reglementat de o altă civilizaţie, pentru care nu am reprezenta nimic altceva decât un simplu instrument, apare tulburător în povestirile de faţa (Inelul lui Mobius Plinul şi solul).

Autorul încearcă exprimarea gândului modificării naturii umane în urma experienţelor necontrolate: va mai exista oare dragoste pe Pământ, în accepţiunea „clasică" a cuvântului, în urma folosiri abuzive a radiaţiilor (Poveste de dragoste)? Dintotdeauna, omul a gândit că nimic nu este imposibil. Dar nu foarte stăruitor asupra faptului că, în compensaţie, în îndrăzneaţă să aventură cosmică, i se poate întâmpla orice. Să fie transformat, pur şi simplu, într-un animal cosmic, sau orice alta formă de viaţă (O floare pentru căpitan). Vorbind despre diversele forme de existenţă, trebuie remarcate neputinţa literaturii, a cinematografiei s.f. de a se îndepărta de formele de viaţă umanoide. Nuvela Sens interzis imaginează o formă de raţiune, de existenţă nesprijinită de biologie, de celular. Acest poet profund al omului spaţial, M. Opriţă, ridică mai apoi, o problemă nu mai puţin interesantă şi contraversată: construind maşini dintre cele mai perfecte, nu se va ivi oare într-o zi una, doar una, care să gândească singură? într-o singură frază, autorul spune, dacă nu totul, oricum, foarte mult despre om: ce s-ar întâmpla, oare, dacă toţi roboţii unor secole tehniciste posesorii unei forţe incalculabile, ar începe să copieze modelul de viaţă uman, cu partea sa frumoasă, dar şi cu cea întunecată – ura, orbirea, egoismul şi necugetarea (Arabella)?

După lectura fiecărei nuvele în parte, devii puţin mai trist şi mai îngândurat. Te întorci din timpul convenţional al autorului, rămânând în faţa unei problematici grave, aparţinând exclusiv omului de la sfârşitul acestui veac. Iar dilema cea mai chinuitoare obsesivă cu care rămâi după ce vei fi parcurs aceste tulburătoare rânduri este aceea că,

probabil, va trebui să ne obişnuim cu gândul că înţelegerea obişnuită (câştigată în sute de mii de ani) a noţiunii de OM necesită modificări substanţiale.

Mircea Opriţă – Semnul licornului, Ed. Albatros, 1980.

ANTICIPAŢIA – UN GEN IMPOSIBIL?

Adrian Rogoz

Titlul de mai sus nu minte întru totul (observaţi cum, prin chiar această formulare, alunecăm implacabil spre paradox), Totuşi este cazul să ne întrebăm cum se poate încumeta un scriitor să anticipeze? Cum poate crede că va reuşi în prognozele lui? Şi câte asemenea previziuni şi-au atins într-adevăr obiectivul propus? La primele întrebări, scriitorul va răspunde probabil că are dreptul să anticipeze ca omul de ştiinţă Vom lăsa la urmă această problemă, întrucât depăşeşte limitele strictei anticipaţii (s f.). Să vedem însă cum arată una. Să ne oprim la celebra călătorie circumlunarî imaginată de Jules Verne. Faptul că lansarea Columbiadului a avut loc din vecinătatea cosmodromului Cape Canaveral de unde a pornit „Apollo-XI” este desigur o pură coincidenţă; în schimb, îmbarcarea celor trei eroi pe un obuz – gândiţi-vă că s-ar fi petrecut în realitate! – echivalează cu o crimă. Şi n-au atins nici măcar în imaginaţie solul selenar, cum a făcut-o Haas Phaall. Dar nici personajul poesc n-ar fi putut ajunge pe Lună sau n-ar fi putut supravieţui, deoarece călătorea cu balonul. Am ales aceste exemple tocmai pentru că sunt legate de circumstanţe precise, controlabile. Ce să mai vorbim de periplurile în timp sau de planetele gânditoare (de tip Solaris) care rămân (barem deocamdată) nişte fascinante himere!

Să examinăm totuşi pretenţia scriitorului că are dreptul să anticipeze ca omul de ştiinţă. Am arătat mai sus ce departe de realitate se situează o previziune emisă chiar de un renumit anticipator profesionist. De altminteri nimeni nu cere unui roman s.f. exactitatea unui brevet de invenţie. E drept că unii autori s-au ocupat efectiv de tehnică şi ştiinţă. Astfel, Hugo Gernsback, pionier al televiziunii, a anunţat-o mai întâi literar. Dar romanul său, în care abundă ideile tehnice inovatoare, este faimos nicidecum din motive literare.

Oare însuşi omul de ştiinţă este îndrituit să afirme că prevede viitorul? După Th. S. Kuhn (în „Structura revoluţiilor ştiinţifice”), numai în cadrul unei paradigme consolidate e posibil să se înţeleagă şi să fie admisă o experienţă crucială şi tot pe aceeaşi bază pot fi făcute previziuni coerente. O paradigmă însă constituie o vastă construcţie teoretică-ipotetică, adesea – la început – în flagrantă contradicţie cu achiziţiile bunului simţ. (Vezi, pentru contemporanii lui Copernic, adversari ai geocentrismului, ciudăţenia ca inşii de la antipod ar trebui sa cu capul în jos.) Până la urmă totuşi proaspăta paradigmă se dovedeşte mai aptă de a explica anomaliile experimentale, ba şi reuşeşte să formuleze condiţiile unor experienţe inedite, practic să anticipeze. Chestiunea principală se referă la natura acestei anticipaţii: implică la ceva nou sau nu e decât deducerea unui eveniment prin aplicarea unei legi a naturii (cunoscând legile mecanicii cosmice, pragnozăm eclipse, conjuncţii, apariţia cometelor sau chiar descoperim planete). Aici prognoza are fireşte înţelesul de descoperire. Există însă şi exemple de anticipări care procură o mare cantitate de noutate (precizez că şi definiţia „noutăţii” e discutabilă). Particulele încărcate cu energie negativă ale lui Dirac (antisubstanţa) au reprezentat în momentul prezicerii lor un scandal ştiinţific, iar transuranienele sunt în majoritatea lor elemente inexistente pe Terra. De data

aceasta, anticipaţia poate fi asimilată cu un mai mare grad de adevăr invenţiei: chiar dacă pornim de la nişte legi ale fizicii, silim natura să inoveze cu o comparaţie care parafrazează un aforism celebru: descoperitorul planetei Neptun a procedat ca (sau cum ar fi dorit-o) Jules Verne (a folosit fizica), pe când creatorii transuranienelor seamănă mai mult cu Wells (creează fizica). Neîndoios, numai al doilea demers merită numele de anticipaţie ori, cu alte cuvinte, numai o astfel de anticipaţie produce o noutate reală, ontologică, dar ea e cvasi-sinonimî cu invenţia, deci cu o creaţie, dacă nu din nimic, în orice caz foarte aproape de acea creaţie liberă a spiritului amintită de Einstein şi care – mă întreb – mai poate fi omologată cu anticipaţia?

Iată deci că, oricum ar proceda scriitorul de science-fiction, roadele fanteziei lui cu greu le-am socoti drept autentice anticipaţii. Aceasta fie din pricină că practic sunt inoperante, fie că, la limită, rhiar întrecându-se cu ştiinţa, ar ajunge mai curând la o construcţie inventivă decât la ceea ce se înţelege îndeobşte prin previziune.

Singura şansă a scriitorilor de a fi originali este deci tot aceea de a urma cea mai descătuşată imaginaţie, prin care realmente lumile noastre stranii pot concura extraordinarul univers străvăzut (nu prevăzut) şi creat de savanţi. Pentru aceasta însă atât unii cât şi alţii, independent de stăpânirea tehnică a meseriei, trebuie să aibă o indestructibilă, o fecundă concepţie filosofică. Fără o asemenea privire radioactivă, eforturile noastre nu se vor desprinde din păienjenişul rutinei, nu vor izbuti să anticipeze propriile noastre surprinzătoare viziuni.

MICUL ECRAN „RISCÂND” CALITATEA

Marius Morariu

Un film „copleşit” de semnăturile (orale) „impozante” de pe generic, o garanţie apriorică a valorii artistice de necontestat, recuzând evident compromisurile comerciale, a „atentat” de curând la bunul simţ mic burghez al largului public telefil, mozaicat din toate punctele de vedere, şi uneori de o competenţă discutabilă.

Generat, în urma „întâlnirii” de bun augur estetic dintre Ray Bradbury, autorul lui „Fahrenheit 451” în variantă literară şi François Truffaut, binecunoscutul regizor, principalul „vinovat” de ecranizarea acestui text deloc comod din punctul de vedere al „încărcăturii” aluziv-metaforice, filmul îşi decantează cu rigurozitate publicul. Aceasta deoarece nu poate fi escaladat decât în prezenţa unui ascuţit simţ al abstractului, rodat în confruntări culturale asumate cu responsabilitate.

Construit în coordonate parabolic-parodistice, prin mijloacele tipice science-fiction-ului, filmul preia una din tristele tendinţe negative ale societăţii contemporane, explorând-o până la limitele absurde ale unei caricaturi groteşti. Avertismentul implicitat astfel câştigă în gravitate prin unele aluzii actualizatoare, în vestimentaţie, în arhitectură şi chiar la nivelul discrepanţelor manifestate între conştiinţele individuale. În societatea super-tehnicizată „disecată” în film, cultura este interzisă, fiind pentru majoritatea populaţiei o inutilitate nedorită şi necunoscută, ce ar destrăma echilibrul labil, improvizat prin amputarea spiritului de discernământ, a capacităţii de expansiune spirituală, a oricăror forme de manifestare a voinţei. Alb-negrul micului ecran se constituie drept unul din avantajele filmului, gama cromatică meschină a cenuşiului căpătând veleităţi simbolice vis-à-vis de îngustimea spirituală a lumii expuse spre vizionare. În antiteză, finalul, (forţat) metaforic, are drept cadru libertatea cromatică a naturii neumanizate (a se citi „nepoluate”), la un capăt. de cale ferată (adică dificolo de toxicitatea, tehnici. zării galopante): în acest spaţiu

generos, dizidenţii, exilaţi în afara unor legi pe care oricum nu le puteau accepta, pregătesc, cu o încredere umanistă, revirimentul cultural.

Singurele fisuri (fatale însă) ale acelei societăţi sterpe, a cărei unică reminiscenţă „culturală” este cunoaşterea temperaturii la care arde hârtia de carte – 451° F –, se manifestă la nivelul conştiinţei individuale, acolo unde tehnicizarea nu poate „să-şi facă de cap”, acolo unde spiritul amputat nu poate fi înlocuit cu droguri, acolo unde se păstrează vie, indiferent de presiunile exterioare, dorinţa de a rămâne OM.

Cu tot caracterul optimist al finalului, filmul ne lasă totuşi un gust amar, aducându-ne aminte că, deşi ne tragem din animale, avem (cel puţin) o calitate în plus, căreia nu avem dreptul să-i facem rabat: GÂNDIREA…

… DESPRE HAOS

Flavius Şurianu

Deseori, cuvinte din limbajul cotidian sunt preluate de oamenii de ştiinţă, care, ornându-le cu ecuaţii elegante, ni le oferă cu un înţeles tehnic nou. Sunt multe expresii care plac, care stârnesc zâmbete: teoria jocurilor, metoda Monte-Carlo, zgomot termic, inversiune de populaţie, apa uscată, dar sunt şi cuvinte pline, de dramatism: teoria catastrofelor, haosul Vom încerca să ne familiarizăm puţin cu ultimul termen şi să-i pătrundem sensul tehnic.

Natura ne oferă nenumărate exemple de mişcare neregulată, haotică, de la mişcarea browniană, la mişcarea învolburată a nebuloaselor care se condensează, se rotesc şi explodează.

Nu este o noutate faptul că un punct material se poate mişca total neregulat, la întâmplare. Cine-i dictează această mişcare? Care-i este cauza? Desigur, originea unei astfel de mişcări, trebuie căutată numai în ecuaţii deterministe. Suntem deci în faţa unui nou fenomen, pe care, pentru a-l putea caracteriza, trebuie să-l definim. Deci, – haosul – este mişcarea neregulată generată de ecuaţii deterministe. – „Mitul” haosului a căzut. Acum haosul poate fi prins în ecuaţii, ba mai mult, poate fi modelat. Şi nu este necunoscut „modelul Lorenz al turbulenţei” care ne dezvăluie unele trăsături interesante ale haosului. Rămâne o singură dificultate: cum definim „mişcarea neregulată”: căci şi suprapunerea mişcărilor de diferite frecvente poate imita, până la un anumit grad, o comportare neregulată. O astfel de situaţie însă trebuie evitată.

Mişcarea haotică se poate întâlni în cele mai diverse domenii. Putem observa haosul în electronică, în tehnica laser, în oscilatorul Gunn sau în efectele fotochimice, în energetică şi în variaţia la întâmplare a câmpului magnetic al Pământului. În prezent se dezvoltă numeroase modele de reacţii chimice care prezintă haos. Unele populaţii de insecte manifestă fenomene de fluctuaţie cu caracter tipic neregulat.

Căutarea ecuaţiilor care determină această mişcare, realizarea modelelor pentru diverse variaţii haotice fac parte din confruntarea ştiinţei de azi şi de mâine, cu cele mai fascinante fenomene, formarea spontană a structurilor bine organizate din germeni sau din haos. Şi aici un spaţiu larg de acţiune îi este rezervat sinergeticii, această nouă ştiinţă interdisciplinară, care se ocupă cu cooperarea părţilor individuale ale sistemelor în vederea producerii unor structuri macroscopice spaţiale, temporale sau funcţionale.

Se pot găsi imediat, nenumărate exemple de formare

spontană a structurilor din haos. Însuşi Universul, conform teoriilor cosmologice moderne, a suferit o astfel de transformare. Teoria Universului fierbinte a lui Garnow şi Dicke. dar şi altele, consideră ca stare iniţială pentru evoluţia Universului, haosul, adică o stare de maximă concentrare a materiei, la temperaturi foarte înalte, un adevărat laborator de energii. Prin expansiune. Universul se organizează, parcurgând până în prezent patru etape evolutive: perioada hadronică, perioada leptonică, perioada de radiaţie şi cea stelară, Dar cea mai mare aventură pe care o trăieşte materia este formarea structurilor autoorganizate ale viului din haosul înconjurător Viul, biologicul, ca, de altfel, orice alt sistem cu autoorganizare, nu poate exista decât într-o stare de echilibru dinamic. La baza fiinţării lui stau procesele sinergetice. Câtă vreme un sistem în autoorganizare se poate menţine departe de echilibru printr-un control de tip feed-back asupra părţii negentropice, sistemul trăieşte, există. Starea de echilibru static final, la care îl duce mai devreme sau mai târziu creşterea entropiei sale, înseamnă moartea. Să fie starea de echilibru static un alt haos?

Supliment realizat de: VIOREL MARINEASA, MARIUS MORARIU, DORIN DAVIDEANU. Coperta şi grafica: SERGIU NICOLA, GHEORGHE CHIRIŢĂ, MARIAN MELINTE.